

Ludo Krúpa

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
21/2013
1. jún 2013

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PREČO NEZDAŇUJEME ZISKY ZAHRAŇIČNÝCH FIRIEM
Strana 4.

VYTRVALÝ ROBOTNÍK V CHRÁME SLOVANSTVA
Strana 5.

PREKONAJME V MATICI TO, ČO NÁS ROZDELUJE
Strana 6.

MENA PEŇAZÍ 1953 KRÁDEŽ STOROČIA
Strana 8.

JEDINÝ NELUDÁK A EVANJELIK V SLOVENSKEJ VLÁDE
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Bývam v petržalskom paneľáku vyše tri desaťročia a s každým, kto o tomto treťom najväčšom meste na Slovensku hovorí ako o betónovej džungli, vrelo nesúhlasím. Mne sa vidia mnohé jeho časti na bývanie, ale aj usporiadaním, životným prostredím, ba i vybavenosťou celkom súce, dokonca na závišť ďalším častiam hlavného mesta a iným slovenským sídliskám. Nevravím, že je tu všetko ideálne, či ako má byť, to zďaleka nie, ale nemienim obmedzeným rozsahom tohto úvodníčka plyvať na polemiku, či má aglomeráciu s vyše stotisícovým osídlením viesť perspektívna dopravná tepna alebo sa majú kedysi dávno naplánované veľkorysým koridorom premávať nanajvýš ak cyklisti, a inak má slúžiť len na venčenie psíkov – ako to eskalovalo v minulých dňoch. A problém sa takto (ne)rieši, odáva už vyše dvadsať rokov...

Ako čerstvý starý otec krútim hlavou nad tým, že niet dosť predškolských zariadení. Od čias, keď na Námestí hraničiarov položili základný kameň, sa v Petržalke, ale aj inde vymenili generácie. A my hneď, len čo tie prvé petržalčatá podrástli na školákov, zrušili sme všetko, čo im a rodičom slúžilo na tréning nosenia aktoviek. Teraz už rušíme aj školy... Ale nie preto nás naše detné deti nútia opakovať si pedagogiku. Robia tak z nedostatku škôlok. O jasliach už nechovajú. Niet dedka ani babky, čo by to pre svojich dobu a kariérou stíhaných „už tiež rodičov“ neurobili. Najmä ak si spomenú, ako dobre to padlo im samým, keď bolo treba v čase núdze povarovat' alebo inak sa o potomkov postarať.

Zrátať ktosi, koľko objektov po predškôlkoch je v tomto najväčšom sídlisku (a opäť nielen tu) „zakonšpirovaných“ alebo vôbec nevyužitých? V našom – pod oknami na Starhradskej – bola istý čas schovaná vojenská kontrarozviedka. Teraz dlho nič! A len vo vchode na „dvojke“ máme troje dočiat, párik dvojčiat a moja špionáž mi hlási ešte ďalšie dva dvojnásobné prírastky...

Emil SEMANCO

R - 2013024

Budú homosexuáli na Slovensku kádrovať príslušníkov väčšinovej spoločnosti?

Ludskoprávni aktivisti proti slobode prejavu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ - Karikatúra Lubomír KOTRHA

Slovenská spoločnosť väčšinovo nadväzuje na kresťanské tradície a riadi sa biblickým Desatorom. Nie každému sa to páči. Sú tu menšiny, ktoré útočia na kohokoľvek, kto si dovoľí nesúhlasiť s ich verejne proklamovanými prejavmi homosexuálnej orientácie, ktorá by sa mala stať akousi „novou normou“. Komu sa nepáči, že homosexualita sa v médiách a vo verejnom živote prezentuje ako rovnocenná, ba až nadradená spoločenská norma toho verejne pranierujú!

Inštitút ľudských práv (ILP) je nezisková mimovládna organizácia združujúca aktivistické skupiny a členov v celej Slovenskej republike. Organizácia vznikla v roku 2011 ako občianske združenie. Na čele ILP je Peter Weisenbacher známy organizovaním Dúhového PRIDE Bratislava a kedysi šéf slovenskej pobočky Amnesty International.

Pri príležitosti Medzinárodného dňa proti homofóbii (IDAHO) vyhlásili Inštitút ľudských práv a Dúhové Slovensko, n. z. (neformálne združenie LGBT aktivistov/iek), anti-cenu Homofób roka. V zdôvodnení uvádzajú: „Výskumy dlhodobo ukazujú, že medializované výroky a informácie hrajú dôležitú úlohu vo vnímaní menšín spoločnosťou. Takto sa tvoria alebo utvrdzujú rôzne škodlivé stereotypy, ktoré vedú k diskriminácii a porušovaniu ľudských práv.“

■ HRUBOZRNNÁ MANIPULÁCIA

Podľa ILP: „Zámerom súťaže však nie je autorov výrokov len odsudzovať, ale upozorniť celú spoločnosť, že aj slová, ktoré si možno neuvedomujeme, môžu niekoho poškodzovať o to viac, ak sú ich autormi verejne známe osoby. Chceme spustiť diskusiu na tieto témy tak, aby sa vytvoril priestor argumentom namiesto nadávok a faktom namiesto predsudkov.“ Nuž, znie to slušne, ale je to arogantná manipulácia najhrubšieho razenia. Ak niekto označí černoť za belobu, ešte sa bielym nestane.

Koho a prečo navrhol ILP za „homofóba roka“? Prvým je Pavol

Hrušovský, politik KDH, v reakcii na návrh zákona o registrovaných partnerstvách za výrok: „Tento návrh zákona je šíaleným legislatívnym pokusom o nabúrание celého právneho systému.“ Druhý je Štefan Kuffa, poslanec OĽaNO, ktorý v pléne NR SR povedal: „Nechaj chorých ľudí behať po uliciach a nechať ich bez pomoci je veľmi vážna chyba. ... máme psychiatrov, liečebne. Je to skupina ľudí, ktorým sa treba špeciálne venovať.“ Tretí je Martin Hanus, zástupca šéfredaktora „týždeň, za výrok o zrovnoprávnení: „Aktivisti a časť mediálneho sveta celkom deformujú pojmy, ak tvrdia, že páry osôb rovnakého pohlavia majú na získanie tohto privilégia akési ľudské právo.“ Štvrtý je Koňák, spevák skupiny Zóna A, za slová: „Podpora homosexuálov, podpora potratov, multikultúrna spoločnosť, prístaho-

valectvo, to sú všetko veľmi zlé veci. Mám deti a chcel by som, aby žili v dobrom svete, akým Slovensko napriek všetkému ešte stále celkom je.“ Napokon ThDr. Anton Ziolkovský, PhD., výkonný sekretár Konfederácie biskupov Slovenska, za výrok o homosexualite: „Normálne nie je všetko, čo ma priťahuje a k čomu inklinujem.“

■ ANTICENY ZA NÁZOR

Tofko aktivisti z ILP pri nominovaní osôb na anticenu Homofób. Už samotný spôsob a dôvody vyhlásenia ničoho podobného pod zámkou ochrany ľudských práv zapácha ohrozovaním slobody prejavu. ILP zjavne uznáva iba slobodu názorov, ktoré podporujú homosexualitu ako verejnú normu. Na otázku nášho periodika, čo si o tom myslí, odpovedal Jozef Kováčik, hovorca Kon-

ferencie biskupov Slovenska: „Je zvláštne, že ľudia, ktorí kritizujú vytváranie domnelých stereotypov, sami ich svojím konaním vytvárajú.“

Náš čitateľ Mgr. Anton Čulen k veci napísal: „Sloboda slova, ale aj dodržiavanie všetkých ostatných základných ľudských práv a úplnej náboženskej slobody vždy boli, sú a aj budú barometrom demokracie nielen v EÚ, ale aj všade vo svete. Preto by sme ani my dnes nemali dovoliť, aby ktokoľvek (a o to viac určité skupiny občanov, ktorí hovoria o tolerancii a porozumení) mohol osočovať, označovať hanlivým slovom či symbolom alebo sa dokonca dožadovať trestu pre iných ľudí len preto, že majú iný názor na niektoré spoločenské otázky a problémy. Bez ohľadu na to, či niekoho označíme za tmára, kulaka, homofóba, černocho, žida, kacira, či hviezdou, krížom alebo dákyim iným, modernejším symbolom. Všetci sme si pred zákonom rovní (alebo by sme mali byť rovní) a je neprijateľné, aby sa niekto dožadoval, špeciálnych práv alebo nadpráv, ktoré mu umožnia prenasledovať tých, čo majú názor, s ktorým on nesúhlasí ... Podobné kroky by mohli v blízkej budúcnosti viesť k podnecovaniu násilia, rasovej, náboženskej alebo etnickej nenávisti nielen voči nominovaním osobám na spomínanú anticenu, ale aj voči samotnej rímskokatolíckej cirkvi či iným cirkvám a menšinám žijúcim na území Slovenska alebo aj v celej EÚ.“

3 OTÁZKY PRE:

Štefana HARABINA, predsedu Najvyššieho súdu SR

Treba žiadať duplicitné rozhodnutia súdov?

V Matici slovenskej aktuálne rezonujú otázky o spolupráci niektorých funkcionárov s ŠtB v minulosti. Výbor MS presadil, aby tzv. spolupracovníci ŠtB nemohli bez očistenia od súdu kandidovať na funkcie. Obrátili sme sa s touto témou na predsedu NS Štefana HARABINA.

• Od zmeny režimu už uplynulo viac ako 20 rokov. Skončila sa aj účinnosť lustračného zákona. Naďalej sa v našej spoločnosti živí kauza spolupráce s ŠtB.

Považujem za správne, ak sa objektívni historici zaoberajú dejinami. Samotná téma tajných služieb je veľmi atraktívna v každom období. Z hľadiska dokazovania, aj historického, je veľmi náročná. Na viac ako 95 percent sa činnosť tajných služieb odohráva v prísnom utajení, majú možnosti vymýšľať a aj realizovať rôzne krycie operácie. Preto je tu veľmi malá pravdepodobnosť overiť si ich dokumenty. Téma spolupráce s ŠtB je legitímnou témou pre seriózny výskum, ale zamiešali sa do toho politici, ktorí si z nej urobili výhodný obchod. Začali sa strácať spisy, objavovať sa senzačné informácie, na

základe ktorých sa z disidentov stali spolupracovníci tajných služieb. Hodnovernosť tejto témy sa veľmi znížila. Hoci ak by sa k tomu pristupovalo seriózne, mňa by tiež zaujímalo, ktorý kolega ma sledoval a udával. Ale dnes by som tomu už neveril. Všetko zaujímavé skartovali. Do čoho sa v histórii pustia politici, to sa skončí obchodovaním, kšeftami a klamstvom. ÚPN by mal byť súčasťou SAV-historického ústavu bez možnosti zasahovania politikov cez voľbu predsedu a funkcionárov.

• Niektorí občania, ktorí majú právoplatné lustračné osvedčenia, sú

uvádzaní v rôznych zoznamoch spolupracovníkov s ŠtB. Je to správne?

Za riekou Moravou je viacero súdnych rozhodnutí, kde sa cestou súdu umelci označovaní podľa dokumentov za spolupracovníkov ŠtB jednoznačne očistili. V Čechách boli pragmatickejší, ich tajná služba, ako aj polícia využívali služby profesionálnych agentov tajnej služby zo socializmu – expertov na analytiku, sledovanie a podobne – aj po zmene režimu. Zvážili riziká a boli členmi NATO podstatne skôr. Tí, čo mučili a prenasledovali napríklad veriacich, kňazov, ak žijú, mali by byť potrestaní. (Dokončenie na strane 12)

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 22/2013
SI PREČITATE

- Súčasnosť je fetišizmus peňazí a diktatúra ekonómie bez ľudskej tváre
- Záverečná časť eseje: Obchádza Európu strašidlo novej revolúcie?
- Amnesty International opäť kritizuje Slovensko za rómsku politiku. Prečo?

Nezamestnanosť sa neznižuje len pokynom na prepúšťanie dôchodkových pracovníkov Európska únia nerieši príčiny, ale dôsledky

Ivan BROŽÍK

Donekonečna si v politických diskusiách vyčítajú, ktorá vláda a ktorý minister ktorej politickej strany môže za to, že na Slovensku je nezamestnanosť taká, aká je, nemá zmysel. Je to iba hlúpe divadlo pre hlúpych politikov a občanov už vôbec nezaujímajú. Lenže naši politici, jedno z ktorého tábora, ani nechcú vedieť, čo občanov zaujíma.

„Celá táto schôdza je výsledkom snahy vytýkať politický kapitál, politikárčiť a naprázdno rečniť vo chvíli, keď treba konať,“ povedal jeden z „politikov“ na nedávnej parlamentnej schôdzi s jedinou témou – nezamestnanosť. A táto fráza v rôznych obmenách zamestnávateľa našich volených predstaviteľov niekoľko hodín s výsledkom vopred známym – žiadnym.

FETIŠ EUROFONDŮV

„Európska komisia uvádza, že na Slovensku je 85 000 nezamestnaných mladých ľudí. Ak by sme teraz dali dole 13 až 15 tisíc miest, potom zas ďalších 15 tisíc, môžeme ísť z 85 tisíc na okolo 50 tisíc až 55 tisíc ľudí, čo by bol výrazný posun voči súčasnej situácii,“ povedal asi pred mesiacom predseda vlády Robert Fico. To jeho „ak“ je podmienené šiestimi miliardami eur z Únie. Európska komisia totiž predstavila iniciatívu na zvýšenie zamestnanos-

ti mladých ľudí v EÚ, v rámci ktorej vyčlenila túto sumu na obdobie 2014 – 2020. Lenže túto iniciatívu ešte musí odobriť Európsky parlament a navyše nikto nepozná všetky detaily tohto pokusu. Na druhej strane však vieme, že – slovami predsedu vlády – „Slovensko so svojim podielom mladých ľudí bez práce určite bude súčasťou tohto programu.“ Vieme aj to, že bohatší podnikatelia, ktorí si na úradoch práce dokážu „vybaviť“ (vieme ako) dotáciu na zamestnanie mladého človeka do 29 rokov bez pracovných návykov (ten, kto už bol zamestnaný, nemá šancu), zamestnajú ho trebárs aj vo verejnom dome a po uplynutí lehoty, počas ktorej sú na neho dotácie, zas ho pošlú na úrad práce.

POLOZAVRETÉ OČI

Dobré by bolo aj minimálne potvoriť nateraz slepé politické oči, aby sa nadýchali reality. Ak nedávno naša vláda tvrdila, že Sloven-

sko „našťastie nemá najvyššiu rast nezamestnanosti“, potom sa asi – povedzme eufemisticky – mylí. Naša vláda nám totiž slovami jej predsedu Roberta Fica okrem iného povedala, že „Slovensko nepatrí medzi krajiny EÚ s historicky najvyššou mierou ľudí bez práce ako napríklad Česká republika. Podľa jeho slov „naša krajina najvyššiu mieru nezamestnanosti zažívala v rokoch 1998 – 1999“ (Aktuality 16. 3. 2013). Tak teda otvárajme oči. Podľa výskumu Ekonomického ústavu Univerzity v Pardubicích sme v roku 1999, teda v „najhoršom“, mali mieru nezamestnanosti 16,2 percenta. Ale v roku 2004 až 18,1 percenta. A pred dvomi týždňami? No, „iba“ 14,68 percenta. A v Českej republike? Ide o 9,4 percenta a 9,8 percenta. Teda o polovicu nižšie. Súčasná miera nezamestnanosti v ČR je 7,7 percenta. Tak teda niečo tu naozaj nesedi v tých príkladoch. Prestať seba a nás klamať je prvý

krok ku znižovaniu nezamestnanosti na Slovensku.

POCHYBNÉ RIEŠENIE

Urychlene hľadať riešenie pre zamestnanie mladých nezamestnaných je naozaj potrebné. Pretože je to určitá sociálna sila s mimoriadne veľkým a výbušným potenciálom protestnej energie. Žiadna vláda nebude čakať na to, kedy mladým dôjde trpezlivosť, vyjdú na barikády a začnú demolovať všetko, čo je okolo. Tak tu máme „európsku šancu pre mladých“. Ak v našej spoločnosti – slovami sociológov – je človek nad 55 rokov veku života senior (!), potom treba povýhadzovať z práce seniorov. Tí totiž nemajú ani energiu, ani chuť protestovať. Navyše majú strach. Veď sa skúste zamestnať niekde u nás po prekročení tejto vekovej hranice. Podnikateľom je jedno, koho majú „na panskom“. Ak však zaciťujú šancu na dotáciu, keď zamestnajú dočiatá, tak zamestnajú aj dočiatá. Veď to nie

je navždy, je to za peniaze a dojča môžu po uplynutí určitého času tiež vyhodiť. Európska únia bude teda vyhadzovať peniaze daňových platiťelov doslova do kanála, pardon, na súkromné podnikateľské účty. Keby sa ich rozhodla investovať do zvýšenia kúpnej sily obyvateľstva, teda určením nejakej štandardnej minimálnej mzdy platiacej všade v celej únii a nie diskriminačne niekde áno, niekde nie, vzrástla by spotreba, následne dopyt, výroba, mzdy... Ale povedzte toto niekomu z našich i európskych politikov. Veď to je marxizmus! Tak teda radšej to robme tak, aby sme na chvíľu zavreli ústa našťavaným a bude pokoj. A hoci nezamestnanosť neprestane stúpať, lebo takýmto opatrením sa nové miesta na trhu práce nevytvoria, nanajvyš iba ak iné, od-fárneme si splnenú politickú úlohu a začneme šermovať nič nevraviacimi číslami pred kamerami a v rokovacej sále parlamentu. Lenže to sme už zas iba pri divadle.

Moderátor Štefan Hríb nevídaným spôsobom spochybnil Trianonskú mierovú zmluvu Antieurópsky revizionizmus, aký nemá obdobu

(vj, rmd) - Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Šéfredaktora týždenníka Týždeň a moderátora diskusnej relácie RTVS Pod lampou Štefana Hríba vyznamenali 10. mája 2013 v Budapešti Cenou zmierenia a súdržnosti za príspevok k rozvoju vzájomných susedských vzťahov. Ako uvádza správa TASR, cenu „obdržal“ od podpredsedu Európskeho parlamentu Lászlóa Surjána. Maďarský politik – snáď – úprimne prezentoval nádej, že slovensko-maďarské vzťahy sa budú len zlepšovať a nebudú zaťažované minulosťou. Slovákom sa dokonca ospravedlnil.

„Pre zmierenie je potrebné ospravedlniť sa za naše chyby v minulosti. Ospravedlňujem sa za všetky krivdy spáchané na Slovákoch zo strany Maďarov. Uznávam, že správanie maďarského vedenia v podobe maďarizácie v druhej polovici 19. storočia bolo nespravodlivé a bolo jednoznačne chybou smerom k slovenskej menšine. Je mi tiež veľmi ľúto, že sa v minulosti a, žiaľ, aj dnes často objavujú prejavy nadradenosti Maďarov voči susedným etnikám,“ konštatoval podľa TASR.

Zdá sa, že pocta Š. Hríbovi nie je za príspevok k partnerskému, rovnocennému vyrovnávaniu sa a definitívnemu všestrannému zmiereniu dvoch moderných európskych národov a štátov, ako napr. u Nemcov a Francúzov, na princípoch „rovnosti, bratstva a slobody“, hodných aj 21. storočia, tak ako to dokázali a bez problémov nepretržite dokazujú aj Rakúšanovia so všetkými susedmi po rozpade habsburskej monarchie od roku 1918 – ale na preňho

„kľúčovej idey“ podriadenia sa nebezpečnej a viackrát stroskotanej ideológii maďarského revizionizmu. Dokazuje to jeho následná reflexia v súkromnom týždenníku, v ktorej sa zamýšľa na touto cenu.

PO BOKU EXTRÉMISTOV

Podľa monitoringu tlače v nej napísal: „Maďari ublížili Slovákom počas maďarizácie na prelome 19. a 20. storočia, a potom aj po Viedenskej arbitráži. Slováci (hoci najmä vinou mocnosti) ublížili Maďarom po Trianone, a potom aj počas realizácie Benešových dekrétov.“ Aj keď to robí nepriamo, v komentári spochybnil Trianonskú mierovú zmluvu, čo doteraz zo slovenskej, ale ani z rumunskej, zo srbskej, z chorvátskej, zo slovinskej a z rakúskej či z inej európskej strany a štátu, okrem maďarských extrémistov, nikto nikdy politicky a intelektuálne vplyvný a rozhladený neurobil a zaiste ani neurobil!

Spochybnil tým súčasne a budúce mierové a partnerské spolunažívanie všetkých národov a štátov v strednej Európe, Európskej únii a Európe vôbec, jestvujúce hranice a vlastne aj

AKTUÁLNE

všetky následné medzinárodné zmluvy po Trianonskej mierovej zmluve z roku 1920, ktoré uzavrel maďarský štát so susedmi a s mocnosťami – rovnako teda povojnovú Parížsku (1947), Helsinskú o bezpečnosti a spolupráci (1975) i ďalšiu Parížsku, podpísanú oboma premiérmi medzi SR a MR v roku 1995. To je jednoducho neodpušiteľné a šokujúce. Previnil sa voči našim zákonom a uvedeným medzinárodným zmluvám zakazujúcim šíriť akúkoľvek podobu revizionizmu!

TELEVÍZNY PAŠALÍK

Štefan Hríb má v RTVS lukratívny celovečerný priestor na ovplyv-

ňovanie verejnej mienky. Relácia je veľakrát subjektívna a RTVS za ňu dostala i finančnú pokutu. Š. Hríb sa nepriamo zapojil do intenzívneho systematického úsilia zbaviť akékoľvek historickej viny a prvoradej zodpovednosti za nevinné obeť najvýznamnejšieho medzivojnového dobového revizionistu, bývalého poslanca ČSR Jánoša Esterházyho (obdoby dobového sudetonemeckého Henleina), čo naposledy, nepochopiteľne a paradoxne, dokonca pri spomienke na obeť komunizmu na cintoríne v pražskom Motole v priamom prenose ČT 1 (v sobotu 11. 5. 2013 od 10. h) tendenčne tlmočil súčasný veľvyslanec Maďarska v Prahe, zatiaľ bez diplomatickej nóty a „mlčania“ nášho a českého ministerstva zahraničia.

Š. Hríb „obdržal cenu“ za neslovenské, nečesko-slovenské, anti-mierové, antieurópske a nehumanistické revizionistické postoje!
Autor je člen slovenského PEN klubu.

VŠIMLI SME SI

Nie je peniaz ako peniaz

Príslušné orgány v Európskej únii rozhodli, že sa blíži termín ukončenia obehu jedno- a dvojcentových mincí. No prišli s tým tak trochu „po funuse“. V čase zavádzania euromeny na Slovensku bola nadpolovičná väčšina anketovaných Slovákov za to, aby sa okamžite stiahli „jednotky“ a „dvojky“ z obehu, vraj je to peniaz bez hodnoty, zavádzia v peňaženkách, komplikuje a spomaľuje platobný styk a podobne.

Dnes sú Slováci opatrnejší. Jedno- a dvojcentové mince už si nechávajú vydávať, nenechávajú ich ako nejaké „prepitné“ a konečne začínajú vnímať aj to, že cent nie je halier. Už iba príslušníci staršej generácie stále prepočítavajú cenovky z eur na starú menu v korunách, pre mladých je prirodzené vnímať ako platidlo iba euro a jeho centy. Európsky parlament predpokladá, že sa do obehu dostanú dokonca jedno- a dvojeurové bankovky. Poslanci Európskeho parlamentu poverili Európsku komisiu, aby vypracovala analýzu, ktorá by zohľadnila náklady a prínos výroby najnižších euromincí. Nechali sa inšpirovať

pravdepodobne aj kanadskou vládou, ktorá v hlasovaní odsúhlasila vyradenie najnižšej nominálnej mince (jednej penny). Eurozóna už dlhší čas uvažuje o zrušení jednocentov a dvojcentov. V súčasnosti sa centy a dvojcenty nepoužívajú vo Fínsku ani v Holandsku. Ceny sa zvyknú zaokrúhľovať. To je však kameň úrazu na Slovensku. Kým totiž v Holandsku niekto zaokrúhľuje cenu na päť centov hore alebo dolu, vzhľadom na tamojšie príjmy ide naozaj o zanedbateľnú sumu. U nás je však päť centov stále koruna päťdesiat. A už aj stredná generácia si pamätá, že toľko napríklad ešte pred dvadsiatimi rokmi stál liter mlieka či jeden smotanový jogurt. A sledovať pri pokladniciach v supermarketoch napríklad očividne skôr narodených dôchodcov koncom mesiaca, tak určite obraz, keď z peňaženky na dlaň vysypú tie „hnedé“ mince, nie je práve optimistický. Tie najdobrejšie mince sú totiž jediným majetkom, ktorým pár dní pred termínom poberania dôchodku títo dôchodcovia disponujú. Dokonca sú preč aj časy, keď mladí rozšafne a rozhadzovačne nechávali v kaviarňach jedno- či až dvojeurové prepitné. Zrušenie euromincí najnižšej nominálnej hodnoty môže byť praktickým krokom. Či však zároveň na Slovensku nebude aj vykonom k automatickému zdraženiu nákupov, to môžeme iba predvídať.

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Reakcia na Vyhlásenie Mladej Matice k situácii v Matici Kolektívna vina je neakceptovateľná

S potešením sme zaregistrovali iniciatívu výboru Mladej Matice na očistenie mena Matice slovenskej. Obzvlášť oceňujeme, že vyzývajú všetkých maticiarov, aby do orgánov Matice slovenskej nenominovali bývalých funkcionárov Komunistickej strany Československa (KSČ), ktorí pôsobili v strane pred 1. januárom 1990.

Stotožňujeme sa s nimi, že ani v prípade členstva v KSČ nemožno uplatňovať nedemokratický princíp kolektívnej viny. To sa už nedá povedať o pracovníkoch komunistickeho aparátu, ako aj o volených funkcionároch KSČ, ktorí vstúpili do komunistickej strany najmä v čase zenitu normalizácie. Konali tak z tých najnižších karieristických pohnutí a funkcia v komunistickej strane bola často spájaná s kariérou. Najmä ak to bol post prvého či druhého najvyššieho stranického činiteľa na

kľúčovom ministerstve. Práve títo ľudia svojim pôsobením v previerkových komisiách na dlhých dvadsať rokov tragicky ovplyvnili životy celej generácie. Keďže doteraz neurobili

VYHLÁSENIE

žiadnu sebareflexiu, vítame iniciatívu mladých maticiarov, ktorí im to dôrazne pripomenuli. O ich „vypočítavom“ politickom angažovaní svedčí aj skutočnosť, že v nových spoločensko-politických podmienkach po roku 1989 „prevrátili kabát“ a z komunistickej ateistov sa stali napríklad exponentmi kresťanskej strany.

Na druhej strane sa nemôžeme stotožniť s požiadavkou výboru Mladej Matice, aby všetci členovia správnej rady Nadácie Matice slovenskej boli kolektívne postihnutí. Podobne ako pri členstve v KSČ aj tu považujeme princíp kolektívnej viny za neakceptovateľný. Za

neprijateľné tiež považujeme, aby sa skládol na jednu úroveň člen správnej rady Nadácie MS s voleným funkcionárom KSČ alebo so spolupracovníkom Štátnej bezpečnosti (ŠTB), ako sa o to intenzívne usilujú bývalí funkcionári KSČ a spolupracovníci ŠTB pôsobiaci v Matici slovenskej. Ich zámer je veľmi čitateľný – zahmlieť v Matici slovenskej situáciu okolo agentov ŠTB a odvieť od seba pozornosť. Vítame preto výzvu mladých maticiarov a verejne deklarujeme, že ich výzvu, aby stranícki funkcionári KSČ spred 1. 1. 1990 nekandidovali do orgánov MS, podporujeme.

Skupina členov výboru Matice slovenskej: S. Bajanič, I. Benčať, P. Boroň, R. Dorčáková, E. Garajová, M. Kňažko, I. Kovačovič, L. Kraľovanský, D. Kubinec, J. Lomenčík, R. Michelko, V. Mozdík, M. Pecník, V. Porubský, J. Steiner

Keď expremiérka píše pamäti

Roman MICHELKO

Vždy, keď niekde vo svete expremiér či expremiérka vydajú svoje memoáre (rozhovory), je to udalosť. Ak ich vydá po definitívnom odchode z politiky a s dostatočným odstupom od opisovaných udalostí, je šanca, že sa dozvieme aj nejaké dosiaľ neznáme veci či udalosti. Ak však vyjdú memoáre, resp. kniha rozhovorov, s relatívne krátkym odstupom, nemožno očakávať nijaké zaujímavé novinky či odhalenia. O to viac, ak expremiérkin partner Marián Balázs takmer súčasne s vydaním knihy ohlásil vlastnú politickú iniciatívu – Občiansku platformu. To teda takmer istotne znamená, že občianska (a asi aj politická) angažovanosť jej partnera a, zrejme, ani jej samotnej sa určite nekončí, práve naopak. Je preto jasné, že v knihe nepovie všetko, čo

vie, a možno ani všetko, čo by chcela. Ak má totiž niekto stále ambície ovplyvňovať verejné dianie, sotva si vyťahovaním intimít potencionálnych politických partnerov zabuchne dvere. Preto ak niekto očakával od expremiérkinej knihy Krajina hrubých čiar niečo, čo sa doteraz nevedelo, bude zaiste sklamaný.

Kniha trpí aj ďalšou okolnosťou. Ako sme už spomenuli, po formálnej stránke je to jedno dlhé interview, ktoré však nevedie s nejakou všeobecne uznávanou žurnalistickou osobnosťou, ale so svojou dlhoročnou kamarátkou a kolegyňou z tlačového odboru Úradu vlády Ľubou Lesnou. Potom je jasné, že očakávať od nej nejaké otázky, ktoré idú pod kožu či na telo, je naivné. Niekedy sa dokonca zdá, že nejde ani tak o knihu rozhovorov ako

o premyslené piár, kde nie je cieľom kriticky zreflektovať pôsobenie respondentky, ale vytvoriť čo najpriateľnejší, v mnohom aj nepresný či falošný obraz o interviewovanej osobe.

KOMENTÁR

Podme však k obsahu knihy. Ako sa dalo čakať, Radičová spomenula svoj študijný pobyt v Oxforde zo začiatku deväťdesiatych rokov, najmä osobné stretnutie s klasikom súčasnej sociológie Ralphom Dahrendorfom. Letmo sa dotkla svojej politickej angažovanosti v tom čase, keď pôsobila (čo si už dnes takmer nikto nepamätá) ako hovorkyňa VPN. Najväčší priestor pre čitateľov vymedzuje obdobiu svojho politického pôsobenia po

druhom vstupe do vysokej politiky. A práve tu môžeme vidieť, ako veľmi sa mentálne odlišovala od svojich politických súputníkov. Napríklad, keď na otázku, prečo neprijala výzvu a neuchádzala sa ako protikandidátka o post predsedu SDKÚ, odvetila, že súboj s Dzurindom bol pre ňu „ľudsky a skúsenostne“ neprijateľný. Skrátka nepriamo a na viacerých miestach potvrdila, že jej pôsobenie v politike bolo oveľa viac o vzťahoch, osobných väzbách a spoločnej politickej minulosti než o chladnej technológii moci a presadzovaní seba ako političky či o presadzovaní svojich politických záujmov. Inak povedané, neprijala modely správania sa, ktoré sú v dnešnej slovenskej politike štandardom, a preto neuspela. Svoje politické „angažmán“ prežívala oveľa viac emocionálne, verila ľuďom, ktorí ju využili a zneužili, a keď si to uvedomila, bolo už neskoro. Práve takéto mentálne nastavenie potom logicky rezultovalo do viacerých zlyhaní. Na rozdiel od Dzurindu to celkom jasne pomenovala pri Miklošovi, kde trpko konštatuje, že sa profesijne aj ľudsky rozišli. Zároveň

odhalila i svoju najslabšiu stránku. Zdá sa, že jej rozhodnutie nadobro odísť z politiky v nej nedozrelo v onú povestnú noc, keď padla vláda, ale asi mesiac predtým, keď Smer predložil návrh na jej odvolanie. Napriek tomu, že je to v našich pomeroch relatívne bežná politická procedúra, ktorú absolvovali takmer všetci premiéri, práve toto nočné rokovanie ju zlomilo. Pochopila, že na niečo také nemá žalúdok, čím zároveň deklarovala, že do súčasnej slovenskej politiky nepatrí.

Pri čítaní tejto knihy možno vyčítať, že ako osoba aj ako politička musí Radičová trpieť zreteľnou roz dvojenosťou. Mnoho jej názorov na polarizáciu príjmov, korupčné prostredie v našej spoločnosti či veľké vnútorné rozpory, ktorými trpí naša spoločnosť, vníma a pomenúva totiž rovnako ako oponenti strany, ktorú istý čas v politike zastupovala. Takže by sme vlastne mohli konštatovať, že vždy bola v „zlej strane“ a jej politické angažovanie sa v SDKÚ bol tragický omyl. Nevieme, či niekedy nájde odvahu to takto otvorene pomenovať, ale náš pocit z jej „spominania“ bol taký.

Majstrovstvá akoby pobosorované

Peter JÁNOŠÍK

Sedemdesiate siedme majstrovstvá sveta v hokeji sa pre nás skončili nie najúspešnejšie. Chýbal povestný kúsok šťastia, o ktorom hovoril aj tréner Vladimír Vůjtek, a mať ho o čosi viac, mohli sa naši reprezentanti vrátiť zo Štokholmu s rovnakou slávou ako minulý rok z Helsínk. Zbabraný zápas s Rakúskom na trestné strieľanie (a pred dvoma rokmi aj s outsiderom z Maďarska) hovorí o psychickej labilitě hráčov a také dačo šťastenu odrádza. Prehrali sme so súperom, ktorý A-skupinu majstrovstiev opustil. V plnej pohode sme zdolali USA, ale už nie Fínsko, keď stačil krôčik, aby sme opäť mohli siahať na medaily. USA v boji o bronz porazili Fínsko, teda papierovo sme mali

mať šancu, ale všetko akoby bolo pobosorované. Branko Radivojevič po vyradení z ďalších bojov takmer plakal a kapitán Miroslav Šatan sa o svojich spoluhráčoch vyjadril, že sú negativistickí. Bo-

POZNÁMKA

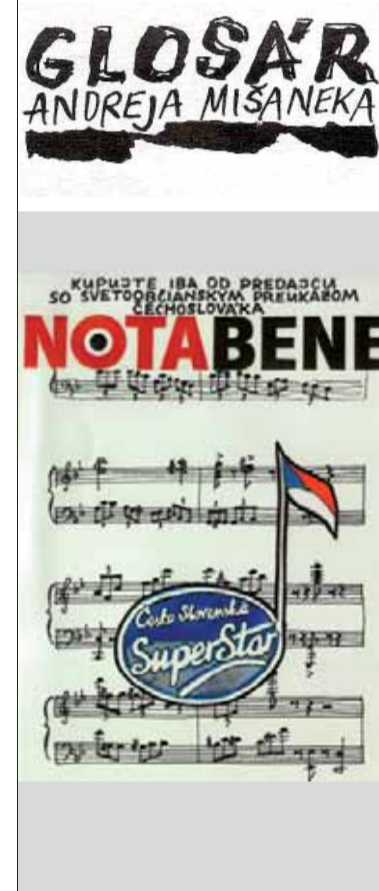
daj by nemal pravdu, ale bolo by dobré obzrieť sa po dobrom psychológovi.

Nedarilo sa ani našim bratským susedom na západ od rieky Moravy, predsa však skončili o priečku vyššie než my – boli siedmi. Na vlnajších MS v Helsinkách sme si výrazne zlepšili rebríčkové postavenie – z 10. pozície sme poskočili o štyri miesta a oslávili návrat do „silnej šestky“. Teraz

sme v rebríčku IIHF klesli o dve priečky. Pred rokom sa nám podarilo výrazne si polepšiť nielen vďaka striebornému úspechu, ale aj preto, že z hodnotiaceho koeficientu vypadol výsledok za Halifax 2008, kde sme obsadili 13. miesto, čo bolo naše najhoršie vystúpenie v samostatnej histórii. O rok nás čakajú olympijské hry a už teraz treba rozmýšľať, ako dostať v tomto turnaji góly už v prvých sekundách hry. A potom budú majstrovstvá v bieloruskom Minsku, kde sa stretneme s bratancami Čechmi. Ich účastníkmi bude 14 tímov z tohtoročného šampionátu okrem Rakúska a Slovenska, ktoré nahradia Taliansko a Kazachstan.

Slávu na MS zožali najmä

Švajčiari, ktorí siahli na medaily po 78 rokoch. Naostatok boli na výslni hokeja v roku 1935, keď tiež obsadili druhé miesto. Víťazní Švédi si šancu ku koncu turnaja už nedali vziať. Švajčiarska hokejová rozprávka nemala teda najšťastnejší koniec, no aj tak sa bude o nej dlho hovoriť. Reprezentanti z krajiny helvétskeho kríža sa postarali o najväčšie a najpríjemnejšie prekvapenie 77. majstrovstiev sveta, keď svoju spanilú jazdu v Štokholme dotiahli až do finále. K deviatim víťazstvám však jubilejné desiate nepridali. V Štokholme to bolo úplne inak než minulý rok v Helsinkách – ruský tím prvenstvo tiež neobhájil, ani Česko bronz. Hokejové majstrovstvá sveta v Štokholme a Helsinkách sa zaradili v historickej tabuľke návštevnosti jednotlivých šampionátov na siedme miesto. Celkovo 64 stretnutí navštívilo vyše 400 000 divákov. Návštevníci sa sťažovali na vysoké ceny vstupeniek. Boli také aj preto, lebo organizátori kalkulovali s vysokým záujmom divákov. Výpočty im však nevyšli.

AKO BOLO, ČO BOLO

Nepatrí sa chváliť, keď človeku vyjde knižka, ale mal som to šťastie. Pokrstili mi ju na 16. slovenskom kongrese úrazovej chirurgie a človek, ktorý publikácii Čierny humor v bielom plášti finančne pomohol na svet – MUDr. Michal Bucek –, vybral za krstného otca niekdajšieho primára na banskobystrickej traumatológii MUDr. Milana Očenáša.

Odrazu som sa ocitol pri stole s chlapíkom, ktorý v penzijnom veku prežil v africkom buši celých osem rokov v kmeni Dinka. So smiechom sypal historky, pri ktorých človeku chodil mráz po chrbte. Medzi rečou sme sa dostali k malárii. Rozširuje ju samička komára druhu anofeles. Stačí, keď nasadí parazity do kože, a už je zle. Ak chorý prišiel do nemocnice, za týždeň ho vyliečili. Ale keď sa nedostal do špitála, to bol koniec. Odolnosť voči malárii sa nedá vypestovať, lebo ju nespôsobuje baktéria, ale parazit. Pri opakova-

ných ochoreniach stačí jedno uštipnutie infikovaného komára a človeku sa zväčši pečeň aj slezina, ktorá zaberie polovicu brušnej dutiny a začne tlačiť na veľké brušné žily. V bruchu sa hromadí voda. Doktor Očenáš jej vypumpoval z jedné-

Už nejde o štipance, ale o maláriu!

Peter VALO

ho pacienta aj dvadsať litrov. Voda zaškrtí cievy obeh a pečeň zlyháva.

V okolí africkej nemocnice žil jediný šedivý človek. Bol to doktor Očenáš. Domorodci sa pre opakované malarické ochorenia dožívali sotva štyridsiatky. Slovo malária si našinec spája so zaostalými oblasťami sveta. Už sme zabudli, že táto choroba strašila aj u nás – a nie v temnom stredoveku, ale ešte pred nejakým polstoro-

čím. Len v Kráľovskom Chlmci zaznamenali ročne pätnásťtisíc prípadov. Prečo? Lebo v päťdesiatych rokoch minulého storočia bolo v istých častiach Slovenska komárov na mraky. Všade bolo plno baharín, ktoré boli ich semenišťa-

mohla Svetová zdravotnícka organizácia vyhlásiť Slovensko za nemalarickú oblasť. O pár desiatok rokov už nevedeli ani lekári, ako tá choroba vyzerá.

Nie je to tak dávno, čo som písal reportáž o chlapco-

zlikvidovať, ale nič nie je zažehnané. Otepluje sa, a to je vhodná klíma pre anofela. Ľudia veľa cestujú a môžu ho sem zavliecť,“ povedal mi doktor Očenáš. A nejde len o maláriu. Vo Francúzsku a v Belgicku sa objavil ázijský komár Aedes albopictus, ktorý prenáša aj nebezpečnú horúčku dengue a iné choroby.

Nedávno prebehla tlačou správa, že starosta Rače zakázal celoplošný postrek komárov na území mestskej časti. Účinná látka vraj obsahuje nebezpečnú chemikáliu a zameruje prostredie. Tvrdil, že účinnejšie sú biologické formy boja, ktoré nepostihujú ostatný vodný hmyz. V minulosti sa ochranárom podarilo s podobnou argumentáciou zamedziť postreky proti komárom. Ak ich však teraz nezačneme systematicky likvidovať, môžeme si začať počítať štipance, ako to robili moji spolužiaci v detstve, alebo v blízkej budúcnosti považovať maláriu za súčasť života, ako to majú zavedené v africkom kmeni Dinka.

SEBAOBRAHA

Slovenský poslanec Európskeho parlamentu Jaroslav Paška (SNS) zverejnil správu, že v Petičnom výbore Európskeho parlamentu (PETI) sú dve petície namierené proti Slovenskej republike. Podľa Pašku výhrady v petíciách sú účelovo sformulované. Na koniec mája je naplánované rokovanie výboru PETI. Jeho program nebol zverejnený, no podľa dostupných informácií časť poslancov zo skupiny Európskej ľudovej strany (EĽS) sa vo výbore pokúsi o zvrátenie už prijatého rozhodnutia na ukončenie petície o Benešových dekrétach.

Choré petície

Paška tvrdí, že ide o poslancov strany Fidesz maďarského premiéra Viktora Orbána a nemeckých kresťanskodemokratických poslancov, ktorým za výrazného využitia neštandardných postupov a právomocí pomáha predsedníčka výboru PETI, talianska pravicová poslankyňa Erminia Mazzoniová.

„Výhrady proti Slovensku, ktoré sú obsiahnuté v petíciách, sú nepravdivé a účelovo sformulované,“ uviedol Paška a upozornil, že rokovanie o petíciách nemusia mať pre Slovensko nijaké dôsledky. Nové otvorenie témy Benešových dekrétov má byť výhodné najmä pre nemeckú politickú scénu, ako aj pre maďarskú pravcu. „Je tu predvolebná kampaň Fideszu v Maďarsku a tiež záujem niektorých politických kruhov v Nemecku otvoriť tému Benešových dekrétov a povojnového usporiadania aj na pôde Európskeho parlamentu a dosiahnuť možno rokovanie o tom, či by nemali byť nemecké komunity odškodnené za svoj odsun a deportácie z územia, ktoré predtým osídľovali,“ upozornil Paška.

Výbor PETI dostal aj petíciu zaslanú maďarským občanom Imre Juhászom, ktorý sa domáha vyšetrovania Slovenska pre údajné porušenie článkov 2 a 6 Zmluvy o EÚ, Európskeho dohovoru o ľudských právach a Charty základných práv EÚ s tým, že NR SR v septembri 2007 prijala uznesenie o nedotknuteľnosti povojnových dokumentov riešiacich pomery po druhej svetovej vojne na Slovensku. Paška oficiálne žiadal zrušiť Juhászovu petíciu s tým, že nie je o čom rokovať.

Iná petícia od maďarského občana Zoltána Lomniciho sa týka úpravy občianstva na Slovensku. Paška uviedol, že predsedníčka výboru PETI Mazzoniová aj napriek jeho oficiálnej námietke proti prípustnosti prerokovania tejto petície v orgánoch EP oznámila sťažovateľovi, že petíciu prijala a požiadala Európsku komisiu, aby vykonala predbežné posúdenie opísaných problémov.

Paška upozornil, že Lomnici, bývalý predseda najvyššieho súdu Maďarska, doručil do EP aj ďalšie dve petičné sťažnosti namierené proti Rumunsku. „V období, keď má byť prijaté uznesenie Európskeho parlamentu o porušovaní základných demokratických princípov pri ústavných zmenách v Maďarsku, Fidesz potrebuje prekryť túto skutočnosť, keď chce hodiť špinu na iné krajiny. V tomto prípade na Slovensko, ale podobné petície a sťažnosti sú už aj proti Rumunsku,“ uzavrel Paška.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Od septembra bude najžiadanejším tovarom v obchodoch pokladničný blok

A tučné kapry zostanú v rybníku

Ivan BROŽÍK – Foto: archív

Kedysi bola najobľúbenejším športom Slovákov športka. Zdá sa, že od septembra si zamilujeme „bločkovanie“. Doslova celonárodná lotéria, do ktorej si denne kupuje zreb každý z nás, je pred septembrovým spustením. Štát dúfa, že budeme chcieť vyhrať, a on tak získa dane zo sivej a z čiernej ekonomiky do svojej pokladnice. Na bločkovej lotérii nie je nič zlé. Už od čias starého Ríma je jasné, že občanovi treba dať dve veci – chlieb a hry.

Na Slovensku sa začína nová lotéria - bločková.

A keď sa veľa chleba nedostáva, pridáme na hrách. Ak by nám tie hry mohli do našej štátnej truhlice priniesť nejaké to euro, tým lepšie. Obchodníci možno v dňoch krátko po spustení lotérie zaznamenajú vyšší obrat. A ešte jeden efekt to možno má – ubudne neporiadok v odložených nákupných košoch. Buď tam doteraz odkladané bločky po nákupoch vyzbierajú samotní nakupujúci, alebo sa o ne pobijú bezdomovci.

■ DANE UNIKAJÚ INDE

Umysel získať do rozpočtu viac peňazí z lepšieho výberu daní je logický. Logické je aj rátať so zapojením sa kupujúcich do

tejto lotérie. Veď kto by nechcel vyhrať. Ministerstvo financií však výšku výhier nechce bližšie konkretizovať. Ich výšku môžeme teda len odhadovať podľa tých štátov, kde bločková lotéria funguje už dlhšie. Výnimkou je Gruzínsko, tam sa neujala a

zastavili ju krátko po štarte. Na Taiwane je najvyššia výhra v prepočte asi 261 tisíc eur. Na Malte je to stonásobok hodnoty nákupu, najviac však 11 tisíc eur. U nás sa hovorilo o hranici 18 tisíc eur, ale už teraz je jasné, že najvyššia výhra bude oveľa nižšia. Dane však treba loviť skôr pri podvodoch s „vratkami DPH“, treba sa skôr pozrieť na nulové účtovné zisky firiem, kto-

rých majitelia sa doslova topia v kráľovských majetkoch. Finančná správa rada kontroluje daňové priznania živnostníkov, či si náhodou neopravnene nezaúčtovali do základu pre výpočet dane aj toaletný papier, ale akosi málo toho vie verejnosť povedzme o jej záujme o prvú stovku v rebríčku najbohatších Slovákov.

■ ŽREBOVANIE BLOČKOV

Pre človeka v aktívnom veku nebude problém využiť niektorý z prostriedkov modernej komunikačnej technológie – počítač pripojený na internet, smartfón alebo mobilný telefón, aby do žrebovacieho systému zadal požadované údaje elektronickou cestou. Čo bude robiť väčšina dôchodcov vo vyššom veku, nie je známe, možno sa bločky z ich nákupov stanú vhodným darčekom ich deťom a vnukom. Alebo sa razom zlepši ich fyzická kondícia, pretože budú všetci denne cupkať k najbližšiemu pracovisku štátnej lotérieovej spoločnosti.

Tiež sa ešte nevie, aký drahý pokus to bude. Pripravovaná lotéria pokladničných dokladov by mala súťažiťiacim od októbra tohto roka prinášať výhry každé dva týždne. Podľa predstáv rezortu financií budú ceny v lotérii finančné a mali by byť na úrovni niekoľkých tisícok eur.

„Máme ambíciu, aby sme

výhercov mali každé dva týždne aspoň desať, samozrejme s rôznou úrovňou výhry,“ oznámil štátny tajomník ministerstva Peter Pellegrini. Rezort financií zároveň podnikateľov ubezpečuje, že nová lotéria si nevyžiada dodatočné náklady na prípadnú úpravu registračných pokladníc. Podľa slov štátneho tajomníka totiž už dnes každý blok obsahuje potrebné údaje. „Na prvom zlosovaní sa môžu zúčastniť bločky vystavené od 1. septembra 2013, to znamená, že v priebehu septembra všetky vystavené bločky si už budú môcť spotrebiteľia ponechať a pripraviť sa tak, aby mohli od októbra do lotérie prostredníctvom údajov vstúpiť,“ vyhlasuje Peter Pellegrini.

■ OD SEPTEMBRA

Konkrétne podmienky novej lotérie pripraví podľa prezidenta finančnej správy Františka Imreczeho národná lotérieová spoločnosť Tipos, a to v hernom pláne. Kupujúci, ktorí budú mať záujem sa do lotérie zapojiť, pritom budú môcť využiť štyri možnosti. Tiket s údajmi z pokladničného dokladu budú môcť vyplniť na webe, esemeskou, prípadne fyzicky na zberných miestach Tiposu. Niektorí partneri národnej lotérieovej spoločnosti budú podľa šéfa daniarov vedieť bločky aj automaticky zaregistrovať. Predtým ako však výherca získa svoju výhru, bude sa musieť preukázať bločkom, na základe ktorého tiket vyplnil.

Poslanci NR SR uviedli novú lotériu pokladničných dokladov do života nedávno. Novela Colného zákona by mala po podpísaní prezidentom nadobudnúť účinnosť od začiatku júla tohto roka, ale zmeny týkajúce sa tzv. bločkovej lotérie by mali byť účinné od 1. septembra 2013.

V Slovenskej národnej strane sa chcú venovať aj sociálnym témam

Zdaňujeme aj zisky zahraničných firiem!

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: SNS

Slovenská národná strana podľa svojho vedenia neustále upozorňuje na fakt, že Slovensko si vzorne plní svoje záväzky v rámci solidarity EÚ. Napriek tomu – aj keď Slovensko nie je podľa kritérií eurozóny „ohrozenou krajinou“ – slovenskí občania majú oveľa nižšiu úroveň životného štandardu ako občania v „starých“ krajinách EÚ, ktorým pomáhame. Slovenskí občania prispievajú zo svojej nízkej životnej úrovne na udržanie životnej úrovne bohatších občanov krachujúcich štátov. Nielen o sociálnych otázkach sme hovorili s Andrejom DANKOM, predsedom SNS.

• **Vizia nového pôsobenia SNS by sa mohla týkať aj sociálnych otázok slabších vrstiev spoločnosti. Bude v tom strana vyvíjať aktivitu? Nielen v politickej, ale aj v odbornej rovine...**

Slovenská národná strana sa sociálnymi otázkami zaoberá dlhodo, veď základnými piliermi politiky SNS je národný, kresťanský a sociálny pilier. Máme vypracovaný postup pre zlepšenie sociálnych otázok na Slovensku. SNS v prvom rade analyzuje, v čom spočíva problém rozširovania sa skupiny sociálne slabšieho obyvateľstva. Je to aj nerovné postavenie Slovenska v Európskej únii a neschopnosť vyrovnáť životný štandard slovenských občanov s občanmi najmä starých členských krajín Európskej únie. Je známe, že Slovensko má jedny z najnižších dávok sociálneho zabezpečenia a je nevyhnutné tieto dávky v rámci EÚ vyrovnáť. Jasné, že dorovnanie dávok súvisí so získaním väčšieho balíka peňazí do tejto oblasti. Získanie nových zdrojov nemusí byť nemožné. Vidíme veľké rezervy v nezdaňovaní zahraničných firiem, odštátnených strategických podnikov, ako napríklad SPP či SE. Zisky z takýchto firiem odchádzajú do zahraničia a Slovensko ich nedokáže poriadne zdaňovať. Ide o miliardy eur, ktoré v slovenskom rozpočte chýbajú, napríklad pre také nepotrebné veci ako zlepšenie situácie v sociálnej oblasti či v zdravotníctve.

• **So zlou sociálnou situáciou súvisí aj problém rómskej menšiny. Čo s tým, aby sa nestala sociálnou väčšinou?**

Rómska menšina je dlhodobým problémom Slovenska. Nie sme však jedinou krajinou, kde existuje menšina, ktorá žije na úkor väčšiny. Naš systém sa deformoval tak, že dovoli zneužívať poberanie detských prídavkov, podpôr v nezamestnanosti

ROZHOVOR

či sociálnych dávok. Prečo by však nemohli byť niektoré dávky podmienené tým, aby bola za ne odvedená práca, aby to ľudí motivovalo nevyhýbať sa jej. Zasadujeme sa za komplexné prehodnotenie systému vyplácania dávok. Tým spôsobom, aby v prípadoch, v ktorých to je možné, boli isté dávky dlhodobo nezamestnaným podmienené napríklad aktivačnými prácami.

• **Ako na kriminalitu vyvolanú sociálnymi nepokojmi, ktoré tu raz možno nastanú?**

Najlepším riešením je taká sociálna politika, aby nebol dôvod na sociálne nepokoje a kriminalitu. Je však rozdiel, či ide o legálny a ohlásený štrajk alebo o rebéliu či zlodejstvo. V tom druhom prípade má štát mať dostatok legitímnych nástrojov, aby si s tým poradil a aby prípadne mohol legálne potlačiť nejaké násilné nepokoje. Kriminálny čin je porušenie platnej slovenskej legislatívy.

Teda každý, kto poruší zákon, musí znášať následky podľa existujúcich sadzieb.

• **Nemala by SNS ako tradičná a najsilnejšia pronárodná sila zvolať okrúhly stôl všetkých existujúcich oficiálnych združení, ktorým ide o budúcnosť nášho štátu?**

SNS je štandardná politická strana, ktorej prioritou sú národné, kresťanské a sociálne idey. Sme si vedomí, že prehĺbenie dialógu so subjektmi, ktoré presadzujú podobné idey, je veľmi potrebné. Budeme sa usilovať diskutovať s každým relevantným združením, hľadať rieše-

nia, rešpektovať navzájom vlastné názory a snažiť sa o zhodu. SNS má byť tlmočníkom každej spoločenskej požiadavky, ktorá patrí do 21. storočia. Zámerne to zdôrazňujem, pretože niektoré subjekty, ktoré sa na politickej i spoločenskej scéne pohybujú, musíme so spolupracie vylúčiť. To tú napríklad tie sily, ktoré preferujú rôzne druhy extrémizmu alebo nebudaj násilia.

• **Je teda možné pokúsiť sa o zjednotenie či o postupné spájanie partiálnych záujmov v mene hlavného cieľa, teda jednoty národa?**

Slovenská národná strana je otvorená každému, kto má záujem obhajovať národné, kresťanské a sociálne princípy. SNS sa však nebude podieľať na rôznych zlučovaniach a fúziách. A určite nebude prostriedkom na realizáciu vízií jednotlivcov v jednotlivých hnutiach alebo združeníach národných síl. Sme tradičná politická strana so silnou značkou, takže máme dvere otvorené pre tých, ktorí chcú byť našimi členmi, sú stotožnení s programom SNS a chcú pracovať v jej prospech.

SNS v župných voľbách v Trnave podporuje Tibora Mikuša (vpravo).

Matičiar Ján Jankovič, významný činník slovensko-chorvátskych vzťahov

Vytrvalý robotník v chráme Slovanstva

Dušan D. KERNÝ – Foto: (se)

Po desaťročí sa uzatvára tento rok 1. júla dlhá kapitola úsilia Chorvátskej republiky o vstup do Európskej únie – Chorvátsko oň požiadalo v roku 2003, Brusel mu prisúdil štatút kandidátskeho štátu v polovici roku 2004, samotné rokovania sa začali v roku 2005. Odvtedy bolo zrejme, že Chorvátsko sa bude usilovať splniť viaceré neľahké a aj bolestné podmienky pre pričlenenie sa k Európskej únii (EÚ).

Ján Jankovič je aj členom redakčnej rady Slovenských národných novín.

Na druhej strane, v posledných rokoch sa stalo zrejme, že pomery chorvátskej ekonomiky a pomerov vôbec sú na lepšej, resp. vyššej úrovni ako v tých členských štátoch, ktoré EÚ z rôznych príčin prijala skôr – a to predovšetkým v Bulharsku a Rumunsku. Chorvátsko, štát s necelými štyri a pol miliónom obyvateľov, je po Slovinsku druhým štátom bývalej juhoslovenskej federácie, ktoré sa stane členom EÚ. Tým sa rozšíri zóna stability na Balkáne o to viac, že záujem o členstvo má aj Srbská republika a aj medzinárodne zatiaľ úplne neuznané Kosovo a Macedónsko. Štátnym sviatkom Chorvátskej republiky je 25. jún – Deň nezávislosti vyhlásený v roku 1991 – teda cesta do EÚ trvala Záhrebu takmer štvrtstoročie. Chorvátsko vtedajšie Európske spoločenstvo však uznalo až 15. januára 1992. Podmienkou vstupu – okrem súhlasu terajších členov – bolo aj referendum tento rok v januári. Nesprevádzalo ho nijaké mimoriadne nadšenie – 33 percent sa vyslovilo proti členstvu v EÚ najmä pre obavy zo straty suverenity a aj pre terajšiu krízu legitimacy EÚ, 66 percent však bolo za členstvo v EÚ, aj keď pre obe skupiny je zrejme, že členstvo v Európskej únii nie je liekom na všetky chorvátske problémy. Preto bola aj účasť na referende nízka – 44 percent oprávnených voličov. K téme Chorvátsko a EÚ sa vrátíme osobitne.

■ PRIECHODNEJŠIE HRANICE

Vlani si Chorvátsko vybralo za cieľ dovolenky bezmála 340 000 občanov SR: predovšetkým na hraniciach nebudú colnice – medzi štátmi EÚ nie sú, na niektorých prechodoch, najmä ak ide o Slovinsko a Maďarsko, síce budú kontroly, ale spoločné, urýchlí sa teda prejazd. To by malo priniesť pre turistov cestujúcich autom veľké výhody – veď len zo Slovenska a z Česka cestuje k Jadranu počas letnej sezóny viac ako milión ľudí a väčšina z nich prechádza rovnakými vstupnými bránami. Prvého júla sa vstupom Chorvátska do EÚ zjednodušia podmienky pre dlhšie pobyty, zjednoduší sa cestovné poistenie, a tým aj ošetrovanie v štátnych nemocniciach v prípade úrazu alebo choroby. Ďalšou oblas-

ťou je vyžadovaná hotovosť na pobyt v Chorvátsku, ktorá už bude bezpredmetná. Do Chorvátska v súčasnosti možno cestovať na občiansky preukaz nášho občana, občana SR. Po vstupe Chorvátska do EÚ sa však zjednodušia podmienky pre dlhšie pobyty (nad 90 dní), zjednoduší sa cestovné poistenie, a tým aj ošetrovanie v štátnych nemocniciach v prípade úrazu alebo choroby.

Do atmosféry očakávaného vstupu Chorvátska do Európskej únie zapadol aj mimoriadny slávnostný večer v Bratislave. Verejnosť si vo výnimočne dôstojnom rámci historickej Zrkadlovej siene Primaciálneho paláca v Bratislave pripomenula životné jubileum slavistu, kroatológa Dr. Jána Jankoviča a jeho neoceniteľný a nenahraditeľný najnovší vklad do slavistiky a kroatológie dvojvázkovým, vyše šesťstostranovým ojedinelým dielom *Legenda o grófovi Zrínskom z Vydavateľstva SAV Veda*. Stretnutie s jubilantom, členom korešpondentom Chorvátskej akadémie vied a umení sa konalo pri príležitosti 20. výročia uznania Slovenskej republiky a Chorvátskej republiky a nadchádzajúceho vstupu Chorvátskej republiky do Európskej únie. Zúčastnili sa na ňom veľvyslanci, predstavitelia diplomatického zboru, univerzitného a akademického i vydavateľského prostredia, spisovatelia a novinári, predstavitelia Spoločnosti Ferdinanda Martinenga, Chorvátskeho kultúrneho zväzu na Slovensku a početní priatelia a priaznivci mimoriadnej osobnosti slovenskej literárnej vedy, prekladu a literárneho manažmentu.

■ SLOVENSKÉ UZNANIE

Podľa chorvátskeho ministerstva zahraničných vecí Slovenská republika bola prvým štátom EÚ, ktorý schválil Dohodu o pristúpení Chorvátska k Európskej únii. Má to o to väčší význam, že najnovšie dejiny isteže ukazujú rozdiel medzi zrodom samostatného Chorvátska, ktoré vzniklo z ozbrojeného chaosu a vojnového utrpenia pri rozpade juhoslovenskej federácie. Základom vzniku Slovenskej republiky bol ústavný zákon o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Pokojný a mierový zánik ČSFR a vznik dvoch

samostatných štátov bol a je dodnes príkladom demokratickej vyspelosti našich národov. Práve na tomto pozadí treba vysoko oceniť aj dielo Jána Jankoviča. Dokumentuje historickú slovanskú spätosť našich dejín, národov a osobitne väzbu aj v osobe prvého predsedu Matice slovenskej, záhrebskeho biskupa rímskokatolíckej cirkvi Štefana Moysesu.

Ján Jankovič je aj autorom výnimočnej a ojedinelej kritickej práce o podiele na chorvátsko-slovenskej kultúrnej výmene a prekladoch Stanislava Mečiara, dlhoročného šéfredaktora Slovenských pohľadov a významného maticného pracovníka. S podporou Nadácie Matice slovenskej mu vyšlo aj dielo *Boje Černošcov a túžby Slovákov 1839 – 1914*, ktorej recenzentmi boli akademici, doktori vied, poprední odborníci z Bratislavy, Podgorice a Brna. Vlani bol ocenený Zlatým odznakom za nezištnú, oddanú a dlhodobú činnosť pri šírení kultúry Srbskou republikou, ako aj osvetovými a kultúrnymi spoločnosťami Srbskej republiky. Ide o významného slavistu, medzinárodne uznávanú slavistickú osobnosť. V súvislosti s Chorvátskom o tom svedčí fakt, že Jankovičove diela vzhľadom na ich význam uvádzali pri štátnych návštevách v hlavnom meste Chorvátskej republiky Záhrebe doteraz všetci prezidenti SR. Autor je matičiar a je členom redakčnej rady SNN.

■ SPOLOČNÝ HRDINA

Robotník prekladu, ktorému bolo niekedy zaťažko byť doma prorokom, zaznelo v laudáciách o jubilantovi, ktorý v „mnohom predbelhol aj len generáčnych rovesníkov, ale aj mladšie generácie a ukázal na veľkú silu súdržnosti Slovákov a Chorvátov a jej dejinné korene. Literárny vedec a prekladateľ PhDr. Ján Jankovič, DrSc., je autorom zásadných diel, bol predsedom Vedeckej rady SAV a je podpredsedom Slovenského komitétu slavistov. Je autorom komplexnej vedeckej práce, v širokom kontexte sleduje základný prúd slavistickej problematiky v kontexte slovenskej kultúry“, konštatoval doc. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., zo Slavistickeho ústavu Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied.

PhDr. Alica Kulihová, PhD., z katedry slovanských filológií UK konštatovala, že Jankovičovo dielo *Legenda o grófovi Zrínskom* je „neoceniteľný a nenahraditeľný podnet a zdroj pre študentov, pedagógov a prekladateľov nielen na Slovensku ale i v Chorvátsku“.

„Rod Zrínskych bol širitelom kultúry, bitka pri Sihoti, ktorá zabránila Turkom v postupe na Viedeň v 16. storočí, tým nadobudla celoeurópsky význam a Zrínsky sa tak stal symbolom hybných spoločenských a literárnych predstaviteľov v polovici 19. storočia.“ Legendárny gróf Mikuláš Zrínsky (1508 – 1566) mal aureolu obrancu Sihote a v kontexte slovensko-chorvátskej spriaznenosti bol vnímaný ako spoločný hrdina. Bol inšpiráciou pre Jána Hollého, hovorí o ňom Ján Kollár v *Slávy dcére*, Andrej Sládkovič, Martin Hamuliak, Jozef Miloslav Hurban – a aj so Záhrebom a s Maticou slovenskou ako jej zakladateľ a prvý predseda spoločný Štefan Moyses. Biskup Moyses je podľa Jankoviča „výkonným symbolom slovensko-chorvátskeho prepajenia“. Pre spoločný kontext vykonal veľa a v súvislosti so Zrínskeho legendou urobil mimoriadne významný čin – má významný podiel na vydaní diel o Zrínskom a sám portrétoval Zrínskeho ako vzor pre nasledujúce generácie a akcentoval jeho všeslovenský význam. V slovenských dielach sa prejavilo politikum Zrínskeho legendy nielen v dielach Hollého, Sládkoviča a Hurbana, ale najmä v tom, že poslední dvaja publikovali básnické diela pri príležitosti spoločného politického vystúpenia Slovákov a Chorvátov v roku 1866 – teda na trojsté výročie Zrínskeho hrdinskej smrti.

■ NÁRODNÉ PREŽITIE

Na prahu dejín uvádzania prekladov diel chorvátskeho divadla stojí Pavol Dobšinský – ohoťníci z Levoče uviedli prvý chorvátsky divadelný kus v roku 1847, je to významná kapitola v dejinách vzťahov našich kultúr. Význam Zrínskeho pre verejnosť je zrejmy aj z toho, že po ňom pomenovali už v roku 1893 ulicu v Bratislave. Dielo Jána Jankoviča vrcholí hovorom o nadčasovosti a nadnárodnosti Zrínskeho legendy – Slováci a Chorváti legendu využívali pre politické ciele, ktoré mali v protimaďarskej obrannej politike spoločné, a kladli odpor, keď si Maďari prisvojovali legendu v záujme veľkomaďarskej ideológie a politiky. Pre Slovákov bola dokonca Zrínskeho legenda potrebnejšia, lebo prvoradé bolo národné prežitie, boj o štátnosť ešte neprichádzal do úvahy.

Literárna práca Dr. Jankoviča je veľmi dôležitá. Zdôraznil to predseda Spoločnosti F. Martinenga. Rodák zo Záhrebu a zakladateľ záchranárstva a spoločnosti Humanitas na podporu pre študentov v núdzi bez rozdielu spoločenskej a náboženskej príslušnosti pôsobil v Bratislave už pred 160 rokmi. Predseda spoločnosti, známa športová legenda P. Kurhajec konštatoval: „Dejiny sú veľmi dôležité, ale neslobodno zabúdať, že sú založené na úmornej a vytrvalej práci historikov, vedcov, život a dielo Jána Jankoviča je toho svedectvom, preto ho spoločnosť oceníla Krišťalovým srdcom v drotárskych rukách. Je to symbol humanity.“

Podujatie o význame diela *Legenda o grófovi Zrínskom* sa konalo v atmosfére skorého vstupu Chorvátskej republiky do Európskej únie. V tejto súvislosti jubilant slávnostnému zhromaždeniu zdôraznil slovenskú skúsenosť: „Vstupom sa mnohé iba začína, nie je to koniec nepretržitého zápasu. Málopočetné národy sú takrečeno odsúdené na spoluprácu, lebo vstup do EÚ všetko nerieši.“ Podujatie s výnimočným kultúrnym programom vyvrcholilo poznaním pravdivosti jubilantovho kréda, že „práca v oblasti slovensko-chorvátskych vzťahov a juhoslovenských vzťahov v širšom rámci je práca na chráme Slovanstva“.

ZAUJÍMAVOSTI

Polá Negri (1897 – 1978), sve-toznáma americká herečka, hviezda nemého filmu. Patrila do trojice najznámejších herečiek tej éry: Polá Negri – Lia de Puty – Greta Garbo. Bola slovensko-poľského pôvodu, vlastným menom Barbara Apolónia Chalupcová. Jej otec bol Slováč, pochádzajúci z Nesluže na Kysuciach. Jej brat ostal na Slovensku. Peter Lorre (1904 – 1964) získal svetovú slávu v roku 1931 hlavnou postavou v prvom zvukovom filme F. Langa *Vrah medzi nami*.

Slovenské hviezdy

V Holywoode hral vo vyše 60 filmoch a jeho najznámejšou kreáciou bol japonský detektív Mr. Moto. Dlho sa uvádzalo, že sa narodil v Rózsahegyí v Maďarsku, až neskôr vysvitlo, že ide o Ružomberok, kde bol jeho otec majiteľom kaviarne.

Tony Curtis (1925 – 2010), vlastným menom Bernard Schwartz. Umelecké meno Tony Curtis prijal až v roku 1948. Obidvaja rodičia emigrovali z bývalého Uhorska. Jeho matka pochádzala z Valkova pri Poltári. Sám sa o sebe vyjadril, že má slovensko-židovské korene. Najväčšiu slávu získal vďaka komédii *Niekoľko rád horúce* z roku 1959, kde si zahral s Marilyn Monroe.

Audrey Hepburnová (1929 – 1993) je jednou z najznámejších tvárí filmového plátna druhej polovice 20. storočia. Vlastným menom Edda van Heemstra Hepburn-Ruston. Jej korene siahajú na Slovensko do Kovároviac pri Topoľčanoch, kde jej otec, Jozef V. Ruston, založil cukrovar. Neskôr sa rodina presťahovala do Viedne, kde sa J. Ruston stal bankárom a oženil sa s flámskou barónkou Ellou van Heemstra. Na rube svadobnej fotografie herečkinej starej mamy Anny Velsovej s Viktorom Rustonom bola adresa fotografa zo Zlatých Moraviec.

Steve McQueen (1930 – 1980), americký filmový herec, sympaták, ktorého nič nevyviedlo z rovnováhy, sa pôvodne volal Štefan Ihnát. Obidvaja rodičia boli zo Slovenska. Otec Andrej Ihnát pochádzal z Jastrabieho pri Michalovciach. V Amerike sa mu nedarilo a malého Števa ponúkal na predaj alebo na adopciu bohatším rodinám. Tak sa budúci filmový hrdina stal Terenceom Steve McQueenom a jedným z hrdinov kultového westernu *Sedem stočtych*.

Paul Newman (1925 – 2008), americký herec, režisér a podnikateľ. Jeho otec Arthur S. Neumann bol Žid, matka Terézia Fecková rodáčka z dediny Ptíčie neďaleko Humenného. Hral vo vyše 50 filmoch. Jeho prínos do svetovej kinematografie bol ocenený viacerými cenami. Angažoval sa aj v politickej oblasti. Celý život sa riadil heslom, že majetok má slúžiť ušľachtilým cieľom, a preto väčšinu svojho zisku venoval na charitu a podporu rozvojových krajín.

John Malkovich (1953). Narodil sa v Christopheri (Illinois), ale sám s hrdosťou priznáva, že jeho rodičia Malkovičovi pochádzali z Plaveckého Štvrtka na Záhori. Tento herec, režisér, ale aj výtvarník patrí k najvýznamnejším súčasným americkým filmovým predstaviteľom.

Angelina Jolie (1975), americká herečka a bývalá modelka je jednou z najkrajších žien sveta. Angelina Jolie Voight sa preslávila najmä ako veľvyslankyňa dobrej vôle OSN pre utečencov. Z otcovej strany zdedila aj slovenské gény. Voightov starý otec emigroval z Košíc. Spolu so svojím manželom sa stará o tri adoptívne deti a vlastnú dcéru.

Peter JÁNOŠÍK

POZNÁMKA

Aj ďalšie pokračovanie spoločného projektu Slovenskej a Českej televízie Colnica potvrdilo, že aktéri relácie si vybrali témy, ktoré sú nad ich sily. Najnovšie išlo o zdravie spoločnosti, ale diskutovalo sa iba o tom duchovnom zdraví, menej o fyzickom, o zlej životospráve a životnom štýle. Brzdou pre rozvíjanie názorov moderátorov sa ukázal český herec Jaroslav Dušek, ktorý „objavil kameň mŕtvcov“ a vo vynútených vstupoch tvrdil, že všetky problémy spočívajú iba v mysli každého z nás.

Cezhraničné uvažovanie

Napokon, existuje podobný jazykovedný smer, podľa ktorého pojmy slov a slov, ktoré nepoužívame, neexistujú: tak sa môžeme údajne zbaviť krízy či nezamestnanosti. Dušek chcel prítomných presvedčiť, že spoločnosť by mala dospieť k spoločnému duchu. Lenže zatiaľ ju k nemu neprivedlo ani kresťanstvo. Každá spoločnosť bude vždy rôznorodá, veď „ten delá to a ten zas ono“, ako spieval Jan Werich. Herec si spoločnosť poplietol so spoločenstvom svätých.

Ak sa hovorilo o zdraví spoločnosti, dôraz sa kládol na strach a úzkosť, ktoré trhovú ekonomiku prináša. Pritomný psychológ jasne pomenoval, že na Slovensku sa utvorila malá vrstva veľmi bohatých ľudí, ktorá vnáša do politiky patogénne prvky a aroganciu rovnakej sorty. Ak v časti Colnice o bezdomovcoch leitmotívom bola strata idey života, tá hrozí aj ostatnej časti populácie: Idea úspešnosti a peňazi zatieňuje všetko ostatné. Zasahuje to aj mládež. Čo je horšie, tá je vystavená aj strate svojej prirodzenej kreativity, pretože túto veľmi dôležitú duševnú činnosť nahrádza prijímaním „kreativity“ z masmédií. Odznelo, že za socializmu boli ľudia k sebe solidárnejší a mali istoty. Dnes si vybojovali slobodu – aj cestovania, lenže figel je v tom, že ak za socializmu štát nemal dostatok valút na devízové prísľuby, dnes ich nemá práve náš občan vo svojej bezbrehej slobode.

V relácii sa premietali filmové dokumenty – český a slovenský. Slovenský bol tentoraz výraznejší, transparentnejší a plastickejší, český, v podstate pesimistickejší, sa nezabudol vrátiť k ľútosť nad rozdelením federácie – inými slovami, že slovenská „menšina“ sa Čechom nedala asimilovať. V slovenskej snímke sa ocitla aj 92-ročná čulá a na svoj vek spôsobilá dôchodkyňa, ktorá cvičí, vzpiera, športuje a ukazuje, že napriek všetkým nástrahám politických režimov sa dá dospieť s jasnou mysľou k vysokému veku, vyjsť aj z mála a stravovať sa z potravín, ktoré sú bežne dostupné. Pokojom myseľ je tak možné dosiahnuť mnohé. Zdravá spoločnosť potrebuje viacero faktorov – predovšetkým zabezpečiť dostatok pre každého. Dnes ľudí posadla taká túžba po vlastníctve, že sú azda skôr majetok než majitelia. K tomu sa zaraďuje devalvácia duchovných hodnôt. Nie každému, komu dala príroda rozum, dala aj správny spôsob myslenia. A na ňom zdravá spoločnosť funguje.

Peter JÁNOŠÍK

Mladí Slováci sú vlasteneckí, ale navonok to veľmi neprejavujú

Prekonajme to, čo nás rozdeľuje

JUDr. Marián GEŠPER (nar. 3. 3. 1980) sa v národnom hnutí aktivizuje už od vysokoškolských štúdií v Košiciach. V roku 2002 vstúpil do Matice slovenskej (MO MS Vranov nad Topľou a klub Odboru mladých maticiarov vo Vranove nad Topľou). V roku 2005 bol zvolený za člena Krajskej rady Matice slovenskej Prešovského kraja a v roku 2007 za člena celoslovenského výboru Mladej Matice. Iniciátor obnovy mladého maticieho hnutia sa aktívne zúčastňuje na rozširovaní mladomatických radov a propagácii maticieho myšlienky. Na celoslovenskom valnom zhromaždení mladých maticiarov 4. 12. 2010 ho zvolili za predsedu Mladej Matice, od roku 2011 je tajomníkom Matice slovenskej. V roku 2011 bol predsedom komisie pre prípravu Programu Matice slovenskej na roky 2011 až 2013 s výhľadom do roku 2017.

Zhovárал sa Michal BADÍN – Foto: internet

• **Predsedom Mladej Matice ste sa stali v zložitom období, keď záujem o Mladú Maticu postupne upadal, súhlasíte?**

Aj keď záujem zo strany mladej verejnosti ochaboval, paradoxne vo vnútri Odboru mladých maticiarov sa bilo na poplach a čoraz častejšie sa ozývali hlasy, že treba konečne konať! V podstate prvé pozitívne signály o aktivizácii mladého maticieho hnutia sa dali sledovať už pred rokom 2010. Išlo najmä o mladých maticiarov z východného Slovenska, ale aj z Liptova či z oblasti Zvolena. Poukázali sme, že mládež v súčasnosti vyrástla v iných spoločenských a kultúrnych podmienkach ako na konci 80. rokov. Bolo konečne potrebné osloviť mladých Slovákov spôsobom zodpovedajúcim modernej dobe. Súčasný mladý človek je už v rannom veku vystavený tvrdému kapitalizmu, už v tomto období sa stretáva s existenčnými problémami. Rozhoduje sa medzi prácou a štúdiom, pričom sociálna sieť štátu je minimálna, k tomu sa pridáva spochybňovanie národných myšlienok. Na druhej strane, doba donútila mladých ľudí byť oveľa samostatnejšími a pribojnejšími, spoliehať sa na vlastné sily, moderné informačné a komunikačné technológie pohltili mladého človeka, no vnímavým umožnili rozšíriť obzor vedomostí. S takouto generáciou nemožno už pracovať ako v pred dvadsiatimi rokmi. Mladí Slováci sú v jadre vlasteneckí, len to neprejavujú veľmi navonok a nemajú chuť sa organizovať, na čo sme opakovane poukazovali.

• **Bezpochyby je to zložitá problematika, dajú sa načrtnúť základné princípy práce s mládežou?**

Predovšetkým sa treba zbaviť mentorovania mládeže, naopak treba s citlivou pozornosťou reagovať na jej návrhy a predstavy o národnom živote v súčasnosti. Od začiatku sme mali cieľ stavať Mladú Maticu ako celonárodné mládežnícke hnutie s masovejšou základňou. Vyžadovalo si to trepzlivé hľadanie mladých osobností a jasné pomenovanie súčasných, a to podotýkam, aj sociálnych problémov slovenskej mládeže. Dali sme

ným a novým pohľadom na súčasnú dobu a vlastenectvo.

• **Členská základňa ako integrálna súčasť Matice slovenskej taktiež prešla zložitým vývojom, a to vrátane pracovísk, ktoré ju zastrešovali.**

Matica slovenská ako naša najstaršia národná ustanovizeň Slovákov mala vždy dva základné piliere, a to vedu a členskú základňu, zároveň v inej sfére zložku profesionálnu a spolkovú, resp. dobrovoľnú. Týmto sa zásadne odlišovala od iných národných alebo kultúrnych organizácií, čo jej dávalo výnimočné postavenie v živote slovenského národa. Matica pracovala v Turčianskom Svätom Martine, ako aj v regiónoch, a práve cez miestne odbory sa dostávala do obcí a miest všetkých kútov Slovenska, kde širila prostredníctvom tisícov aktivistov vlastenectvo a národnú kultúru. Tým jednoznačne ovplyvňovala aj názory a verejnú mienku slovenského národa. Každá moc, ktorá potlačovala to, čo je v nás národné, sa chcela sa raz a navždy vyrovnať s Maticou. Aktívna členská základňa bola neželanou konkurenciou. Počas budovania socialistického experimentu už v prvých rokoch po prevzatí vlády komunistickou stranou bola v roku 1951 zrušená členská základňa. Po jej opätovnom oživení koncom 60. rokov nastala „normalizácia“ v 70. rokoch a radikálne sa obmedzila činnosť členskej základne, dokonca množstvo miestnych odborov bolo zrušených. Po roku 1989 nastal nový rozmach činnosti miestnych odborov, ten sa však pre vonkajšie, ale predovšetkým aj vnútorné príčiny nepodaril udržať. Odrazom tohto vývoja je aj Členské ústredie MS, ktoré vzniklo v roku 1968 a v roku 1969 malo napríklad až pätnásť zamestnancov. ČU je však v skutočnosti predchodcom Členovského oddelenia pôsobiaceho v MS ešte počas prvej Česko-Slovenskej republiky. Ak by sme preskočili dlhšie obdobie, aj neskoršia činnosť bola zložitá. Po roku 2011 sa objavili pred ČU nové úlohy. Spolu s oblasťmi strediskami sa aktualizovali údaje o miestnych, záujmových a vedeckých odboroch, zisťoval sa počet aktívnych a pasívnych MO MS. Na základe aktualizovaných maticieho kníh sa zisťoval počet členov MS, neskôr bol obnovený inštitút zakladajúceho člena. Musel sa zároveň riešiť naliehavý problém dotácií miestnym odborom na rozvoj regionálnej kultúry, keďže Nadácia MS skončila neslávne a v roku 2010 drvivej väčšine nevyplatila schválené dotácie MO MS. To je však problematika, ktorá sa týka MS ako celku. Podpora regionálnej kultúry bola riešená priamo z rozpočtu MS v rámci samostatnej výzvy Matice slovenskej, pričom z praxe jednoznačne vyplýva, že ak chceme rozvíjať činnosť MO MS, jej navýšenie je nevyhnutnosťou.

• **Rok 2013 je okrem roka 1 150. výročia príchodu slovanských vierozvestcov, svätých Cyrila a Metoda aj rokom valného zhromaždenia MS, z čoho pre Členské ústredie MS vyplýva rad úloh.**

Valné zhromaždenie je už tradične v maticínom, ale možno povedať aj v národnom prostredí výnimočnou udalosťou, a to nielen pre voľby do najvyšších orgánov MS, ako je predseda, výbor a dozorný výbor MS. Valné zhromaždenie 18. až 19. októbra v Martine je zároveň aj reprezentatívnym stretnutím všetkých maticieho zložiek a žije s ním pochopiteľne celá maticie základňa. Valnému zhromaždeniu MS predchádzajú valné zhromaždenia miestnych odborov a ostatných záujmových a vedeckých odborov, kde sa okrem

návrhov kandidátov do orgánov MS volia vlastné miestne orgány, rekapituluje sa činnosť a deleguje sa zástupca, ktorý bude mať hlas s možnosťou ovplyvniť nasledujúce roky. Od prijatia nových stanov Matice slovenskej 17. 9. 2011 máme štvorročné funkčné obdobie, čo je podstatná zmena oproti minulosti. Členské ústredie MS zasiela listy s metodickými pokynmi Domom MS, OP MS a miestnym, záujmovým a vedeckým odborom, zároveň sa zúčastňuje v rámci možnosti na ich zasadnutiach. V prípade maticieho odborov zasiela pokyny aj na splnenie povinnosti v zmysle stanov MS, na druhej strane postup pri schvaľovaní delegátov a kandidátov. Na niektoré volebné materiály sa tohto roku muselo čakať, keďže výbor MS netypicky až na dvoch zasadnutiach schvaľoval návrh rokovacieho a volebného poriadku. Valné zhromaždenie zamestnáva všetky profesionálne zložky, keďže okrem volieb treba zabezpečiť aj materiálnu a informačnú stránku tohto zasadnutia, to sa týka aj SNN.

• **Jednou z najproblematickejších oblastí je jazykovo zmiešané územie, na ktorom však v rámci členského hnutia pôsobia naše miestne odbory, odbory Mladej Matice spolu profesionálnymi oblastnými strediskami.**

V skutočnosti je to jedna z najaktuálnejších a možno povedať až najhorších oblastí. Treba spomenúť protiprávne preznačovanie názvov staníc na južnom Slovensku alebo na druhej strane osadzovanie tabulí v maďarčine, čo sa nedá inak nazvať ako premyslenou kampaňou, kryjúcou sa pod maskou ochrany národnostných menšín. V tomto prípade Členské ústredie MS, Domy MS, OP MS sú nápomocné Stredisku národnostných vzťahov MS, ktoré aktívne monitoruje a pracuje v tomto priestore. Práve v tejto súvislosti Matica slovenská pripravuje 14. júna tohto roku vo Filakove vedecko-teoretickú konferenciu Postavenie Slovákov na jazykovo zmiešanom území SR a ich vzťah k menšinám. Zameraná bude nielen na ústavnoprávnu oblasť, ale aj na oblasť dotyku školského systému s touto témou. Výstupom by mali byť návrhy opatrení, ktoré smerujú k zabráneniu diskriminácie príslušníkov slovenského národa, k spolupráci s národnostnými menšinami a k budovaniu ich vzťahu k Slovenskej republike a posilňovaniu vlastenectva.

• **Má Matica slovenská priestor na riešenie postavenia Slovákov v jazykovo zmiešanom území?**

Matica pochopiteľne nemôže nahradiť v tejto oblasti štát, no aj pri nižšom personálnom obsadení maticieho pracoviska, ako sú Domy MS, Oblastné pracoviská MS a Stredisko národnostných vzťahov MS, chceme byť aktívnou oporou Slovákom na zmiešanom území. Na druhej strane – je neuveriteľné, že v dvadsiatom roku samostatnej Slovenskej republiky sú v niektorých oblastiach diskriminovaní príslušníci štátotvorného národa a porušované ich práva. Uvedená oblasť, ako som už naznačil, je prioritnou vecou celej Matice slovenskej a musí na nej pracovať v tesnej súčinnosti veda, ako aj členská základňa, čo je praktickou nevyhnutnosťou.

• **Ako vnímate súčasný stav vo výbore MS a polarizáciu v jeho radoch?**

Polarizácia alebo skôr frakcionarstvo a vnútorné boje nie sú len maticínom, ale bohužiaľ aj slovenskou a dokonca aj európskou realitou. Je to smutná skutočnosť! Ako chceme obrodíť národ, ak sami zvädzame nekonečné vnútorné spory? Úplne sa stotožňujem s nedávnym vyhlásením výboru Mladej Matice, kde sme poukázali na to, koľko energie vynakladajú maticie frakcie vo výbore MS i mimo neho na svoje vzájomné atakovanie a rozvíjanie nezmyselných vnútorných sporov namiesto toho, aby tieto sily venovali na hľadanie kompromisu a pozdvihnutie zneucteného mena Matice slovenskej z nedávných minulých rokov!

Škoda, že máme tak málo pochopenia pre seba navzájom a k rôznym názorom. Pritom si nevedomujeme, čo je nad slnko jasnejšie, že ak zvädzame na rôznych úrovniach absurdné spory, zvonku sa prehlbuje masívny tlak na všetko národné. To môže mať ťažké následky, ak sa konečne nespamätáme, a to platí pre všetky skupiny.

Pred šesťdesiatimi rokmi v našich rodinách bolo počuť len nárek a hromženie

Mena peňazí 1953 - grandiózna krádež

Text Ján ČOMAJ – Foto: archív

Bol to šok. V jednu nedeľu ráno pred šesťdesiatimi rokmi priniesla denná tlač (noviny vychádzali aj v nedeľu) a rozhlasové vysielanie dovtedy prísne utajovanú správu: V sobotu 30. mája Národné zhromaždenie na návrh vlády schválilo opatrenia, podľa ktorých sa 1. júnom 1953 v Československej republike menia peniaze v pomere jedna k piatim až 1 : 50 podľa výšky sumy, ktorú občan menil, a podľa toho, či ich mal v hotovosti alebo uložené v banke. Ľudí chytalo zúfalstvo. V nedeľu boli všetky obchody i banky zavreté, nijaké nákupné centrá nejstvovali, kupovať sa nedalo. Dalo sa ísť nanajvýš do reštaurácie alebo do krčmy. Doma ženy nariekali, muži pri pive nadávali na režim a politikov.

Akoby sa zrazu z ľudí vytratili strach, v tých rokoch už zabudovaná súčasť života v ľudovodemokratickom zriadení. Dokonca na mnohých miestach boli v nasledujúcich dňoch protestné pochody, búrlivé demonštrácie a v banských oblastiach dokonca štrajky.

■ MOJE SKLAMANIE

Pár dní predtým, 25. – 28. mája, sme maturovali. Keď som sa dozvedel výsledok maturitných skúšok, rýchlo som poslal telegram starým rodičom. Starý otec bol sedliak, na samoty ešte JRD nedorazilo, takže ešte súkromný gazda, štyri hektáre ornej pôdy, pastviny, lúčky, kúsok vinohradu, aby mal pohár vína na ráno, kúsok hory, aby bolo čím kúriť a babka nechodila na hríby do cudzieho, záhrada za domom, aby nevesta nemusela šliapať tri kilometre do obchodu, tri-štyri kravičky, dva krmníky, ovečky u obecného baču a pár parádnych koní. Najstaršiemu vnukovi sa patrilo dať dar na úrovni – stary mi k maturite poslal päťtisíc korún. Poštár mi v pondelok 1. júna doručil stovku. Nemusel vysvetľovať. Pomer: jedna k päťdesiatim.

Boli len dve možnosti: buď vás trať šľak, alebo zavoláte dvoch kamarátov na obed: tri šnice a fľaša vína. S malým tringelom – akurát stovka. Hlavnému som zo zvyku podal aj bloček, aby si z neho odstrihol posledné tri stogramové lístky na mäso, ten mi však dosť neuctivo povedal, aby som si ich niekde strčil, že lístky od dnešného dňa už neplatia a môžeme si dať aj dupľu, ak máme, pravda, ešte jedných päťtisíc.

■ ZÁSAH DO CHUDOBY

Po znárodnení podnikov v rokoch 1948 – 1950 hlboko klesla úroveň československej výroby a nové priemyselné komplexy sa ešte len stavali. Veľká časť priemyslu sa orientovala na potreby obrany „tábora socializmu“, neslúžila teda občanom a neodčerpávala ani ich kúpyschopnosť. Dovoz zahraničného tovaru bol minimálny – nebolo „tvrdej valuty“, teda obchodovateľných mien (dolár, libra, západonemecká marka, švajčiarsky frank a pod.). Tým sa u obyvateľstva hromadilo tovarom nekryté obeživo, ako odporne nazývajú peniaze odborníci.

Nepomer bolo najviac cítiť na trhu s potravinami – násilné združstevňovanie a hlboký úpadok produkcie poľnohospodárstva, zoštátnenie obchodu, prakticky zákaz voľného predaja gazdovských výrobkov a pridelový systém základných potravín – predávali sa na lístky, ktoré domácnosť dostávala na počet jej členov (lístkový systém tu bol

od konca vojny a ešte stále na mäso, masť, múku a cukor), vytvárali obrovský nepomer medzi množstvom peňazí a ponúkaným tovarom, ktorý štát musel nejakým spôsobom riešiť. Okrem toho pretrvávali dôsledky povojnového tzv. čierneho obchodu (s alkoholom, tabakom, cigaretami, so stavebným materiálom, s textilom, najmä s vlneným, a so všeličím iným), mestami sa pohybovali vtedajší mafiáni – zbohatlíci na „čiernom obchode“, keťasi so všeličím možným, od škriadel po automobily. Tých chcel štát jedným úderom zlikvidovať. Ibaže šmelinárov a zbohatlíkov sa výmena peňazí – ako to už býva – dotkla najmenej, svoj majetok už mali v nehnuteľnostiach, v zlate a v západných bankách. Opatrenie bolo priamym zásahom do radov obyčajných ľudí.

■ KLAMALI DO KONCA

O novej výmene peňazí sa hovorilo už rok predtým, ale predstaviteľia vedenia komunistickej strany a československej vlády ubezpečovali verejnosť, že k ničomu takému nedôjde, že mena v ČSR je pevná, opretá o hospodársku silu „tábora mieru a socializmu“, dokonca nový prezident Antonín Zápotocký, ktorý bol v kresle len dva mesiace, ešte 29. mája večer vystúpil v rozhlase, že poplašné chýry o výmene peňazí šíria len nepriatelia nášho štátu, aby ohrozili národné hospodárstvo ľudovodemokratického Československa.

V sobotu 30. mája sa zišlo mimoriadne zasadanie pléna Ústredného výboru KSČ a po ňom aj parlamentu. Prezident Antonín Zápotocký predložil návrh na zrušenie viazaného trhu, teda lístkového systému predaja základných potravín a nedostatkového tovaru. Posledné dôsledky vojny sú za nami, povedal na záver. Schválené búrlivým potleskom. Potom vystúpil predseda vlády Viliam Široký. Svojou račkujúcou a maďarónskou výslovnosťou oznámil, že sme dospeli ku kľúčovému bodu ľudovodemokratického vývoja, keď „odstránime nadbytočné množstvo obeživa v rukách obyvateľstva, ktoré predstavuje neovládateľnú časť kúpnej sily. Odtiaľ bude kurz našej ekonomiky pevne viazaný so sovietskym rubľom, ktorý je najpevnejšou menou na svete!“

Burácajúci potlesk. Manifestačne sa schválila platnosť zákona – o mene peňazí v základnom pomere 1:5,

– o zrušení pohľadávok a záväzkov z vkladov, z tuzemských cenných papierov, z poistenia na život a z dlhopisov, pričom štát vyrovná straty verejným organizáciám a zariadeniam.

Zákon nadobúda platnosť 1. 6. 1953.

Podpísaní: A. Zápotocký, V. Široký, arm. generál Bacílek, arm. generál Čepička, Kopecký, Novotný, Nejedlý, Fierlinger...

Všimnite si, že zákon hovorí nie o pomere, v akom sa budú peniaze meniť, ale o „základnom pomere“, takže pripúšťal aj pomery „nezákladné“, teda iné. Zároveň rušil pohľadávky a záväzky bánk voči vkladom obyvateľov, cenným papierom, poisťkám, štátnym dlhopisom, ktoré ešte krátko predtým štátna propaganda masívne núkala obyvateľstvu ako betónovú istotu. Ak sa aj niektoré záväzky zachovali, tak ich banky už ľuďom vyplácali jedna k päťdesiatim. Ako peniaze, ktoré mi poslal stary k maturite. Šniceľ a dva streky na osobu.

■ RUSIZOVANÉ ŠTÁTOVKY

V pondelok stáli pred bankami a sporiteľňami nekonečné rady ľudí. Tí, čo vychádzali von, ukazovali zvedavcom „bumašky“, ako sa peniazom všeobecne hovorilo. Prvé bumašky priniesli k nám sovietski vojaci, dočasné frontové papierové peniaze otrasej kvality a podobnej hodnoty. Tieto sa nevelmi lišili. Všetko bolo iné ako voľakedy:

– neboli to bankovky, ale štátovky, neboli teda kryté zlatom uloženým v Štátnej banke československej, ale garanciou štátu, ktorú mohlo zrušiť či zmeniť najbližšie plénum ÚV KSČ,

– výtvarné riešenie nezodpovedalo tradíciám československých peňazí, ani českej a slovenskej grafickej škole, ktorá mala naozaj svetovú úroveň (Max Švabinský, Vojtěch Preissig, Koloman Sokol, Ludovít Fulla, Vincent Hložník), bumašky navrhli reprodukcni výtvarníci sovietskej tlačiarne cenin GOZNAK Sergej Pomanskij a Jurij Sokolov,

– ruská bola aj stupnica hodnôt u nás nezvyklá (povedzme trojkoruny alebo dvadsaťpäťkoruny) a papierová forma „malých“ peňazí – jednokorunáčky, trojkorunáčky, päťkorunáčky.

Novú československú menu a spôsob výmeny starých peňazí za nové pripravovala skupina sovietskych odborníkov, štyria pracovníci Štátnej banky československej a šesť členov ÚV KSČ, z toho dvaja z bankového sektoru, dvaja zo zahraničného obchodu a dvaja zo Štátnej bezpečnosti. Takmer celý čas pracovali mimo nášho

územia, úplne odrezaní od sveta. Okrem nich smeli byť o opatreniach informovaní len členovia predsedníctva ÚV KSČ, tzv. politbyra.

■ AKCIA GULOMET

Predsedníctvo ÚV KSČ nechcelo pripustiť masové demonštrácie, a preto pripravilo aj náležité opatrenia. Dňa 28. mája vyhlásili akciu Gulomet, ktorá uviedla do pohotovosti všetky bezpečnostné zložky v krajine – armádu, Zbor národnej bezpečnosti a ľudové milície. Milície mali v sobotu ráno nástup, po ktorom im veliteľia prečítali rozkaz:

„Súdruhovia! Príslušníci Ľudových milícií, ozbrojenej päsťe strany, postavte sa do bojovej pohotovosti za presadzovanie uznesenia, ktoré strana zverejní. Zabezpečte vzorné vykonanie všetkých rozkazov a úloh! Vpred, vpred, späť ani krok!“

Zamestnanci bánk sa o výmene dozvedeli v sobotu ráno. Do pondelka rána, keď mali výmenu začať, museli na jej hladký priebeh všetko pripraviť. Do nedeľe rána, kým rozhlas a noviny neoznámili, čo sa deje, nesmeli opustiť pracovisko. Domov smeli zatelefonovať, že sa zdržia v práci. Potom im telefóny odpojili.

Nedeľa bola v znamení krčmových pijatík. Niektorí pil zo zúfalstva, niektorí z hnevu, niektorí schutili, ale všetci ľahko prepjali peniaze, o ktoré mali zajtra prísť.

■ KLÚČE VÝMENY

Hotovosť sa menila v pomere 5 : 1 len do tristo korún na osobu. Od sumy 301 korún sa peniaze menili v pomere 50 : 1. Za tristo korún ste teda dostali nových 60 korún, ale za tisíc korún – už len 74 a za desaťtisíc – 254 korún.

Výhodnejšie sa menili peniaze uložené v bankách. Tam sa zachoval pomer 5 : 1 do sumy päťtisíc korún, od päťtisíc do desaťtisíc sa menilo 6,25 : 1, nad desaťtisíc 10:1, nad dvadsaťtisíc 25 : 1 a nad 50 000 30 : 1. Týkalo sa to však peňazí, ktoré sa vložili do bánk pred 15. májom 1953, inak sa menili 50:1.

Na prospech štátu prepadli tzv. viazané vklady, blokovanie po reforme v roku 1945 na desať rokov, náhrady za znárodnený majetok, životné poisťky, ktoré si ľudia roky platili, iné podobné úspory, napríklad v kremačných spolkoch, keď si ľudia po korunách platili budúci posledný výdavok, a päťdesiat ku jednej sa zmenili aj všetky „peniaze na ceste“, poslané povedzme poštou.

Ekonomovia po rokoch vyrátali, že štát vtedy okradol svojich obyvateľov o 122 až 150 miliárd československých korún, rátnych v novej hodnote. Nijaká vlaková alebo banková lúpež nesiahla tejto ani po päty.

Prekonala ju až lúpež storočia o štyridsať rokov – kupónová privatizácia a pridelovanie vlakových lodí českého a slovenského priemyslu politickým kamarátom, ktorí v pravú chvíľu predali národné bohatstvo dravcom zo zahraničia. To však je už iná história.

Pracovníci v bankách netušili, čo ich v tú noc čaká...

Koncom mája uplynulo 60 rokov od peňažnej reformy v roku 1953. Pamätajú si na ňu už len najstaršie vekové skupiny občanov, ktorých zasiahla na prahu dospelosti. Ľuďom sa vryla do pamäti ako otrasný zážitok a pocit hlbokkej krivdy. Preto nadlho ovplyvňovala ich myslenie a rezonovala v spomienkach a súkromných rozhovoroch. Mladším generáciám pravdepodobne už nič nehovorí.

Peniaze každodenné...

Ide však o jednu z kľúčových a zároveň najmenej objasných udalostí v našich novodobých dejinách. Menu peňazí – ako ju zvykne nazývať – zväčša chápeme ako jav izolovaný v čase i v priestore. Najhlbšie korene jej príčin však siahajú do prvej polovice 30. rokov, keď Československo zasiahli dôsledky hospodárskej krízy a zároveň sa objavila hrozba nemeckého nacizmu. Republika sa pripravovala na obranu. Bohatí Židia zavčas vyvážali kapitál do bezpečnej cudziny. Prvá „reakcia“ vyvolala obrovské neproduktívne investície, druhá sťažovala zotavenie sa z krízy. Rozbiehala sa riadená inflácia. V Protektoráte dostávali ľudia za prácu mzdu, ale jej výsledky si prisvojili Nemci. Z peňazí sa stávali farebné papieriky s číslami. Slovensko na tom bolo spočiatku o niečo lepšie, ale koncom vojny to už neplatilo. Čosi stál aj pobyt spojeneckých armád. Hromadila sa kopa peňazí, za ktoré nebolo čo kúpiť. Situácia si vyžadovala radikálny rez, ale politici, sprava i zľava, sa báli o hlasy voličov a riešenie odkladali. Reformu z roku 1945 založili na nádeji, že vojnové škody uhradí ich vínnik. Nádej však bola skôr ilúziou. Reforma bola deravá a do obehu sa vracalo inflačné obeživo, ktorým štát odmeňoval budovateľské nadšenie. Ľudia pracovali, trochu aj sporili, staré problémy však tleli a nové vznikali. Verchuška v politbyre začala chápať, že v neistote sa žiť ustavične nedá, že hlavný vínnik nič nezaplátí a že oni svoju bezmocnosť ani nemôžu otvorene priznať. Rozhodli sa na rez, aký mal prísť krátko po vojne, keď ho rovnako tvrdo urobili v západnom Nemecku či v Rakúsku. Všetko zahalili do ideologických fráz, medzi ktorými zanikli pravé dôvody i racionálne prvky reformy. Jej princíp obyvateľom nevysvetlili. Šokovaní ľudia tak svoje straty považovali ešte za väčšie, než naozaj boli, a svoj hnev obrátili proti vykonávateľom reformy, ktorí sice svoj podiel viny mali, no skutočný a hlavný vínnik bol za kopčekmi.

Výročie reformy je dôvod nielen na jej pripomenutie si, ale aj redakčná príležitosť dať priestor naslovovzatému odborníkovi Ing. Zbyškovi Šustekovi, CSc., aby čitateľom v niekoľkých nasledujúcich článkoch priblížil, čím všetkým a ako sa u nás platilo v dávnej i nedávnej minulosti.

®

V Mlynskej doline majú svojskú predstavu o vzdelávaní a vlastenectve

Investícia RTVS do hlúposti a výsmechu

Alexander GOCZ – Foto: archív

Nová metla dobre metie, hovorí staré slovenské príslovie. Azda tak si povedali aj diváci verejnoprávnej televízie, keď sa zmenilo vedenie RTVS. Je zaujímavým zvykom, že sa počká istý čas, ako nové vedenie splní to, čo pred nástupom ku kormidlu RTVS sľubovalo. Na druhej strane je povinnosťou publicistov upozorňovať na potknutia a v niektorých prípadoch aj na potemkinovské dedinky, ktoré sa nenápadne objavujú vo vysielaní. Slovenské národné noviny pravidelne prinášajú informácie o tom, ako sa dajú zdeformovať termíny „výchova k vlastenectvu“ či „vzdelávanie divákov“. Na konci podobných aktivít totiž občas nejde o osvetu, ale o čudné narábanie s verejnou peňaženkou.

Moderátori svojom reláciou vraj zvyšujú vzdelanosť slovenského národa...

Pred niekoľkými týždňami sme písali o relácii Nikto nie je dokonalý, teda o zmutovanej podobe relácie Aj múdry schybní, ktorá sa pokúšala zabávať ľudí niekoľko rokov v komerčnej Markíze, kým nezvetrala dostratena. Ono je totiž pre priemerne inteligentného človeka dosť ťažké smiať sa týždeň čo týždeň na ozajstnej či

schválnej hlúposti väčšinou sociálne vylúčených ľudí. Relácia prešla aj s hlavnými protagonistami, dvojicou Vacvalová – Andrásy, na obrazovky verejnoprávnej televízie, ale... Vzápätí nás RTVS bombasticky upozorňovala na novú súťažnú šou s názvom Milujem Slovensko. Hviezdné mená účinkujúcich a sympatický zámer

propagovať a zviditeľňovať našu vlasť. A zasa to potvorské ale...

■ KOLKO A ČO ZA TO

Relácia Nikto nie je dokonalý bola v Zmluve so štátom, čo je dokument, na základe ktorého dostáva RTVS peniaze na programy vo verejnom záujme, označená za zábavnú a vzdelávaciu. Zábavný pr-

vok by sa v tomto programe určite našiel, ak ste čitateľom absurdných, občas opileckých hlášok všelijakých podivuhodných existencií. No vzdelávací moment tam nenájdete ani ten najväčší optimista križený s demagógom. Ide jednoducho o program, ktorý by sa mohol volať Miestne figúrky a blázni a vysieľať by ho mohla nejaká komerčná káblová televízia špecializujúca sa na jednoduchú, takzvanú „ľudovú“ zábavu. V takom prípade by však náklady tvoril honorár jedného kameramana, jedného zvukára, redaktorky a jedného technika, ktorý by záznam spracoval. V réžii RTVS je štyridsať dielov tohto diskutabilného programu hodných 1 419 744 eur. Áno, čítate dobre. Takmer jeden a pol milióna za program, ktorý je, či chceme, či nie, postavený vo veľkej miere na zosmiešňovaní miestnych opilcov a rozumovo hendikepovaných ľudí. Úsmev nás však prejde, keď si uvedomíme, že takmer rovnakú sumu od štátu (1 494 000 eur) dostala Matica slovenská na dofinancovanie svojich dvadsiatich (!) Domov Matice slovenskej, ktoré od Michaloviec po Komárno usporadúvajú kultúrne akcie, podieľajú sa na umeleckých aktivitách miestnych neprofesionálnych umelcov, rozvíjajú národné povedomie, zviditeľňujú a obnovujú ľudové tradície a snažia sa do kultúrneho diania zapojiť aj deti, napríklad prostredníctvom rôznych súťaží, vystúpení či festivalov.

■ MEDIÁLNI VYVOLENCI

Zdá sa, že momentálne sa hráme na hru, kde čarovnými heslami sú slová ako kultúra, vzdelávanie,

podpora národného povedomia, zviditeľňovanie Slovenska či podpora turistického ruchu. Tieto heslá sa dobre vynímajú na zmluvách, ktoré zaručujú verejnoprávnej RTVS, ale aj súkromným televíziám, celkom zaujímavý balík financií. Vo finále sa o ne podeliť zväčša dobre zohraná skupina ľudí. Väčšina z nich s úplnou samozrejmosťou poletuje z komerčného prostredia do verejnoprávneho. Pod zdanlivo nepriestrelným argumente o znížení nákladov prepustili verejnoprávne médiá stovky ľudí. Okrem skutočne nadbytočných sa však do mlynčeka úspor dostali aj odborníci, a ajhľa! Náhle si naša televízia objednáva programy od súkromných agentúr, kde pracujú jej bývalí dramaturgovia, scenáristi, kameramani, zvukári a ďalší fachmani. Aby tok peňazí prebehol ľahšie, tak sa do zmlúv zapracujú vyššie spomínané heslá o kultúre, vzdelávaní a národnom povedomí a je postarané. Je tragikomicke, že ešte aj program Milujem Slovensko je pripravovaný podľa licenčného formátu zakúpeného v Holandsku. Nie je to tak dávno, čo sme sa na stránkach kultúry v SNN venovali tejto téme v humoreske. Ostatne, niekedy je to smiech cez slzy, keď si uvedomíme, že práve pre takéto nedomyšlené rozdeľovanie financií sa zo slov o podpore národného uvedomenia či o propagácii našej kultúry stáva vďačný terč pre ironické výpady. Napríklad tých, ktorí by najradšej videli Európu nie ako vzájomne sa obohacujúcu studnicu inšpiratívnych národných kultúr, ale ako masu robotov bez historickej pamäti.

Bohém s vytríbeným štýlom

Ján Stacho/ Marián Grupač: Jazyk ako obraz, Vydavateľstvo MS, Martin 2013

KNIHA TÝŽDŇA

V polovici deväťdesiatych rokov vyšla v časopise pre mladú literatúru a umenie esej od básnika Jozefa Urbana, ktorý v nej mimo iného napísal, že tri najsilnejšie zjavy v slovenskej poézii sú pre neho majstri Ivan Krasko, Ján Stacho a Miroslav Válek.

Bolo to v časoch, keď sa postupne od ideologického balastu čistil obraz Miroslava Válka, a Ivan Krasko, priekopník moderny v slovenskej literatúre, bol viac maturitnou otázkou ako reflektovaným básnikom. Ján Stacho oproti obom spomínaným bardom ostával takpovediac v čitateľskej ilegality, ba niektorí literárni kritici ho posúvali do polohy akéhosi kultového básnika pre úzku skupinu fajnšmekrov poézie. Nečudo. Bohém s osobitým básnickým štýlom a tragickým životným osudom podobné hodnotenia doslova priťahoval. O to záslužnejší je knižný počin Vydavateľstva Matice slovenskej, ktorá nedávno vydala publikáciu Ján Stacho/Marián Grupač: Jazyk ako obraz, ktorá nesie nádherný podtitul: Veršokňažník v dužinách slovenčiny. Autorom je básnik, prozaik a publicista Marián Grupač a musíme skonštatovať, že básnický pohľad na tohto mimoriadne inšpiratívneho autora, ktorý patril do Trnavskej skupiny básnikov konkretistov, stojí za prečítanie. Kniha obsahuje okrem biografických údajov aj ďalšie fakty o Stachovi, ktoré boli zhromaždené z rôznych zdrojov a vytvárajú spolu s ukážkami tvorby jedinečne komplexný obraz tohto „kniežaťa slovenskej poézie“. Grupač citlivo dáva jeho dielo a životné osudy do súvislosti so spoločenskými, s kultúrnymi či s politickými pomermi na Slovensku tých čias a snaží sa reprodukovať v knihe čo najprirodzenejší obraz Jána Stacha, ktorý po ťažkej nehode, mnohoročnom ochrnutí, takmer zabudnutý vtedajšími literátmi znova vystupuje zo zrkadla času inšpiratívnejší ako kedykoľvek predtým.

(mab)

MEDAILÓN

V prúde času sa môžeme riediť azda len tým dávnym výrokom: Napísané zostáva. O to viac je dôležitá často mravčia práca literárnych vedcov, bibliografov a propagátorov literatúry. Medzi tých, ktorí svoj profesionálny i osobný život spojili so slovenskou literatúrou nielen na našom území, ale aj na Dolnej zemi patrí literárny vedec, buditeľ a činovník Matice slovenskej Ján Vladimír Ormis.

Narodil sa 3. júna 1903 v meste Bingula v Srbsku. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici a neskôr právo v Záhrebe, ktoré ukončil v roku 1924. Po právnickej praxi v Banskej Bystrici a vo Zvolene sa stal pracovníkom Matice slovenskej v Martine a od roku 1949 pôsobil

Život zasvätil literatúre

ako prednosta prezidia SAV, odborný pracovník Literárnovedného ústavu SAV (1950), Ústavu Slovenskej literatúry (1953 – 1963). Jeho odborný záujem sa sústreďoval na národné a kultúrne pohyby medzi dolnozemskými Slovákmi. Venoval sa slovenskej bibliografii, pričom jedno z jeho kľúčových diel bola práca na vydaní Riznerovej Bibliografie písomníctva slovenského. Neskôr ako autor doplnkov vydal prácu pod názvom Doplnky a opravy k Riznerovej bibliografii (1972). Vo výskumnej práci sa zamerával najmä na slovenskú literatúru 19. storočia, ktorej bol zasväteným znalcom. Ján Ormis bol tiež autorom stoviek štúdií a článkov v odborných periodikách, v ktorých sa sústreďoval na spresňovanie a dopĺňovanie biograficko-bibliografických a literárnych faktov, pričom osobitnú pozornosť venoval dejinám dolnozemských Slovákov. Zaslúžil sa tiež o vydanie diel viacerých slovenských spisovateľov (S. Chalupka, J. Záborský, P. O. Hviezdoslav, M. Kukučín, J. G. Tajovský a i.), ktoré doplnil doslovmi a poznámkovým aparátom. Ján Ormis zomrel 18. apríla 1993 v Bratislave a v týchto dňoch si pripomíname 110. výročie jeho narodenia.

(ag)

HUMORESKA

Hovorí sa, že v dnešných ťažkých časoch aj uhorková sezóna hrozí novínarom po celý rok. Ešteže máme medvede. „To, čo sa deje v Tatranskej Lomnici, je neúnosné. Matky s kočiarimi sa boja chodiť na prechádzky, deti nevychádzajú von. Medved' sa za bieleho dňa prechádza v okolí škôl a domov,“ uviedol primátor Vysokých Tatier Ján Mokoš. Na internete sa hneď rozbehli čulé diskusie. V záseade sa diskutujúci rozdelili na „medved'o-lubcov“ a „medved'o-bijcov“. Pomedzi tieto vyhranené skupiny sa potulovalo niekoľko jedincov, ktorí nevedeli zaujať stanovisko, ale horli-

vo hlásali, že niečo sa s tým musí urobiť. Asi tak ako sváko zo Záhoria, keď povedali: Ja herikam ani tak, ani hentak, ale na moje slová donde...

Hneď' zjari mackovia nesklamali a napadli dvoch horárov. Pozor! Me-

mi to prípad, keď sa môjho známeho, nočného vartáša opýtali, ako mohol dostať o pol šiestej po hube od zlodeja, ktorý z areálu fabriky teperil medené káble. Keby sa na obchádzku vykašlal a bol zamknutý na strážnici,

tam dokonca musia ísť, to teší už nej. Riešenie, ktoré ponúkajú medved'o-bijci je jednoduché. Nabit', namierit' na maca a... bum! Tí ekonomickejšie založení ešte radia, aby to bum urobil zahraničný záujemca a obratom vysolil

denie zbudovať a najmä nechodiť do lesa. Ja som si to dovolil ešte rozšíriť. Keďže chlpáci sa budú aj naďalej množiť, pohnú sa do dolín. Len toť' nedávno poslali prieskumníka do Svätého Jura. Bude treba uvoľniť im záhradky pri rodinných domoch, najprv na okraji lesa, potom aj v obciach. Každá medvedia rodinka dostane asistenta, ktorý bude dbať na to, aby sme sa k macom správali zhovievavo. Medved'atá budú mať právo prehľadať vám napríklad chladničku. Že vám to pripomína postoj mimovládnych organizácií k istej skupine nášho obyvateľstva? Ste rasisti a medved'ofóbi. A hanba vám!

Marek DANKO

Naši medved'o-lubci proti našim medved'o-bijcom

dzi horárom a poľovníkom je podobný rozdiel, ako medzi vojacom a bežným návštevníkom strelnice. Horár do hory jednoducho musí, poľovník môže. Ešteže máme internet. Hneď' sa vyrojili diskutéri, ktorí sa hlasno čudovali, že čo robili dotyční horári o piatej v hore. No boli asi v robote nie? Pripomenulo

ušetřil by zubárovi robotu. Ale vráťme sa k medved'om. Chlpáčov je v poslednom čase požehnané na veľkú radosť novinárov, ktorí majú o čom písať, keď sa momentálne nejaký politik nemáča v korupčnom močiari, prípadne sa nejaká hviezdica nerozhodne otehotniť. Tých, ktorí chcú do hory, prípadne

zopár tisíc eur do pokladničky, odkiaľ by sa financovalo zveľaďovanie našich prírodných rezervácií. Milovníci medved'ov na druhej strane operujú tým, že medved' tu bol skôr a nenažraté ľudské plemeno sa mu rozťahuje až do pítvora. Máme mu dať pokoj, pancierové smetné koše si pokúpiť, elektrické ohra-

Generál Ferdinand Čatloš – jeden z najmocnejších politikov prvej Slovenskej republiky

Neľudák a evanjelik v slovenskej vláde

Text a foto: Martin LACKO

Ferdinand Čatloš bol prvým mužom, ktorého do generálskej hodnosti vymenovala už štátna moc Slovenského štátu. Hoci posledný deň existencie ČSR bol len podplukovníkom, v apríli 1939 ho slovenská vláda povýšila do hodnosti divízieho generála. Patrí nielen medzi najznámejších generálov, ale aj medzi najznámejších a súčasne najmocnejších politikov prvej SR; v roku 1944 velil takmer stotisícovej, plne boj schopnej armáde a vypestoval si aj obrovský neformálny rešpekt. Bol jediný evanjelik a jediný neľudák vo vláde. V rokoch 1938 – 1944 prekonal komplikovaný osobný vývoj od radikálneho ľudáka až k odbojovej platforme, no ani v dramatickom období záveru vojny neopustil ideu slovenskej štátnosti.

Ferdinand Čatloš v ministerskej pracovni v roku 1939.

Ferdinand Čatloš sa narodil 17. októbra 1895 v obci Liptovský Svätý Peter ako prvý z desiatich súrodencov. Pochádzal z národne uvedomelej obce a svoje národné povedomie neskrýval ani počas štúdií. Za členstvo v študentskej skupine Mor ho ho vylúčili z Vyššej obchodnej školy v Kežmarku. Štúdiá napokon dokončil v Dolnom Kubíne.

Nemal ani 19 rokov, keď dostal mobilizačnú vyhlášku. Narukoval k 67. pešiemu pluku do Prešova, neskôr na ruský front. V roku 1915 sa dostal pri Tarnopole do ruského zajatia a v júni 1917 vstúpil do čsl. légii. V septembri bol odvelený do Kyjeva ako výpomoc pri organizovaní náboru dobrovoľníkov do čsl. jednotiek. Pri ústupe legionárov z Ukrajiny sa zúčastnil na bojoch s nemeckými jednotkami pri Bachmači vo funkcii veliteľa čaty. V novembri 1918 ho povýšili na poručíka a v Irkutsku sa stal veliteľom práporu.

■ V MORI ŠTVANÍC

Aj keď stál na platforme ČSR, už v légiiach si uvedomoval riziká českej dominancie. V júni 1918 podpísal Memorandum slovenských legionárov v Rusku, ktorého podstatou bola žiadosť o zrovnoprávenie českých a slovenských príslušníkov lé-

Na jar 1921 ho veliteľ košickej posádky vymenoval do funkcie veliteľa čaty, čím bol fakticky degradovaný na úroveň, v akej bol v c. a k. armáde pred šiestimi rokmi. Aby sa zbavil podceňovania zo strany veliteľa posádky, dal sa na viaceré kvalifikačné kurzy. Napriek tomu v 20. a 30. rokoch zastával len menej významné funkcie či pozície.

V roku 1938 pôsobil v hodnosti podplukovníka generálneho štábu vo funkcii náčelníka štábu 8. pešej divízie v Hraniciach na Morave. Jeho rýchly politický vzostup nastal hneď po 6. októbri 1938. Najprv ho generál Krejčí vymenoval za zástupcu hlavného veliteľa armád operujúcich pri autonómnej vláde a súčasne bol určený ako styčný dôstojník MNO k autonómnej vláde. Takto sa Čatlošovi naskytla možnosť výraznejšie zasahovať do armádných záležitostí a zlepšovať pozíciu Slovákov v armáde, ktorú on osobne pokladal za českú duchom i rečou. Získal si dôveru i slovenskej vlády, osobitne radikálneho krídla HSL'S, ktoré uvažovalo o kreovaní vlastnej slovenskej armády.

■ MINISTER OBRANY

V deň vyhlásenia Slovenského štátu, 14. marca 1939, bol v hodnosti podplukovníka vymenovaný za prv-

– a s ním mladá slovenská armáda – hneď v marci 1939 počas Malej vojny, keď maďarská armáda zaútočila na východné Slovensko. O pol roka neskôr v rámci spojeneckých záväzkov sa SR musela zúčastniť na vojne proti Poľsku. Získala za to definitívnu garanciu svojej existencie i prinávratie Poľskom odtrhnutých obcí z roku 1920 i 1938. To v konečnom dôsledku zvýšilo Tisovu i Čatlošovu prestíž v slovenskej verejnosti.

Čatlošovi sa ako ministrom a hlavnému vojenskému veliteľovi v rekordne krátkom čase a za krajne nepriaznivých podmienok masového odchodu českých veliteľov i vojenských špecialistov podarilo vybudovať úplne boj schopnú armádu a postupne aj vojenské školstvo. Tá bola i záštitou pred ďalšími chůfkami južného suseda. Nedostatok dôstojníkov a rotmajstrov čoskoro nahradili vlastné slovenské kádre, ktoré sa s nadšením zapojili do budovania na „vlastnom“. Prvýkrát v moderných dejinách tak Slováci získali vlastné ozbrojené sily a vlastné veliteľské kádre.

■ BEZ ROZSUDKOV SMRTI

Výhodná medzinárodná konštelácia, aká pre SR zavládla po auguste 1939, však nevydržala dlho. Po začiatku nemecko-sovietskej vojny v júni 1941 sa SR mohla opierať už len výlučne o Nemecko. Najmä však bola nútená posielat svojich mužov na nové, obrovské vojnové bojiisko – od Sanoku až po Kaukaz. V tomto smere bol Čatloš spočiatku veľmi aktívny. Už čoskoro si však uvedomil skutočnú podstatu tohto konfliktu a usiloval sa vojnovú účasť Slovenska trvale znížiť. Možno povedať, že s podporou prezident Tisa – ktorého plnú dôveru požíval – sa mu to aj darilo. V roku 1943, keď Hitler tlačil svojich spojencov do zvyšovania vojenskej účasti, Slováci tú svoju znížovali. Slovenská armáda sa súčasne stala svetovým unikátom aj v inom smere. Pod Tisovým a Čatlošovým vedením nevykonala ani jeden rozsudok smrti a aj väčšie vojenské prehršky trestala len symbolicky. Rozumnou politikou sa im podarilo docieľiť straty, ktoré sú v porovnaní s prvou svetovou vojnou zlomkové. Kým za cisára položilo svoje životy asi 70 tisíc Slovákov, na najväčšom fronte druhej svetovej vojny – východom – padlo okolo 1 300 slovenských vojakov.

Armáda pod Čatlošovým vedením – a s Tisovým krytím – poskytla útočisko mnohým osobám, ktoré by boli inak postihnuté za svoj rasový pôvod či politickú orientáciu. Takisto sa snažil chrániť armádu od priamych politických vplyvov a čo je podstatné, vojenským osobám v činnnej službe zakázal akékoľvek politické organizovanie, čím pokračoval v tradícii apolitickosti ozbrojených síl zdedenej ešte z prvej ČSR.

■ PLÁN PREVRATU

V súvislosti s frontovým obratom v roku 1943 začal F. Čatloš pracovať na tajných plánoch vojenského prevratu a prechodu SR na stranu Spojencov, ale pri zachovaní SR. Po priblížení sa Červenej armády k slovenským hraniciam hodlal tejto otvoriť karpatské priesmyky, čím by Slovensko ušetril od krutých frontových bojov. Rozhodujúcu rolu v svojom pláne Čatloš pripísal Východoslovenskej armáde, ktorej velil generál Malár.

Otázka, do akej miery bol tento plán vôbec reálny, zamestnáva historikov podnes. Závisel totiž nielen od neho a Slovenska, ale najmä od ZSSR. Vývoj však nakoniec šiel iným

smenom. Povstanie, ktoré vypuklo 29. augusta 1944 v Banskej Bystrici, bolo pevne v rukách československy orientovaných dôstojníkov na čele s pplk. J. Golianom a bratmi Veselovcami, ktorí svojho najvyššieho veliteľa videli v Edvardovi Benešovi a za svoj politický cieľ pokladali obnovu ČSR.

Nemci však Čatlošove odbojové plány vytyšili a prezidenta Tisa 27. 8. 1944 donútili odňať mu funkciu hlavného vojenského veliteľa. Tú vzápätí získal generál J. Turanec.

■ ZLYHANIE A ZATKNUTIE

Keď sa 29. augusta rozšírila fáma, že za povstaním stojí práve Čatloš, on sám mal tieto fámy vyvrátiť prihovorom v rozhlase. V tento deň o 19. hodine prečítal vopred pripravený prihovor, ktorý štylizoval T. J. Gašpar, šéf Úradu propagandy. Dikcia odsúdenia povstania bola ostrá: „Nepriateľ v hanbej forme partizánov prepadol našu drahú slobodnú vlasť ... zákerne vraždí našich ľudí ... V dôsledku tejto skutočnosti prichádzajú k nám nemecké jednotky ... Vítajte ich všade ako našich spojencov a účinne im pomáhajte!“

Aj keď Čatloš s jeho formou nesúhlasil, faktom je, že svojím prejavom obyvateľstvo dezorientoval. Súčasnne ním sklamal dôveru, ktorú do neho vkladali odbojoví pracovníci. Rovnako však sklamal aj dôveru prezidenta Tisa, ktorý ho od roku 1939 podporoval a kryl. Prvého septembra 1944 totiž opustil Bratislavu a prešiel do povstaleckej Banskej Bystrice. Kým radoví povstaleckí vojaci ho s úctou vítali, pre benešovsky orientované povstalecké velenie bol len nepotrebným a skompromitovaným funkcionárom Tisovho režimu, o ktorého služby nemali najmenší záujem. Čatloš si svoje odstavenie zdôvodnil vlastným pozitívnym postojom k slovenskej štátnosti: „Keďže nezávislosť Slovákov sa nezahodovala s politikou a vôľou Čechov a soviетov, každý pozorovateľ môže mať jasno, prečo ma do povstania nechceli a prečo ma z neho vysánkovali.“

F. Čatloš sa tak nakoniec slovenským Badogliom nestal. Práve naopak, sklamal všetkých, ktorých mohol. Sklamal Tisa, pre ktorého bol zradcom SR i zradcom jeho dlhoročnej dôvery, rovnako však bol zradcom aj pre Beneša, keďže sa nedržal jeho čechoslovakistickej koncepcie. A konečne aj domáca evanjelická

opozícia mu vyčítala, že zradil jej vec tým, že „paktoval s ľudákmi“. Čatloš sa však obhajoval: „Ja som si stále myslel, a myslím si to i dnes, že som nikoho nezradil tým, že som sa pridržal slovenskej národnej myšlienky... Túto som nezradil...“

■ V MOSKOVSKOM VÄZENÍ

Ešte v Banskej Bystrici sa dozvedel, že slovenská vláda ho pre „prípravu vlezrady“ degradovala na obyčajného vojaka. Po povstaleckom území sa pohyboval len v civilných šatách. Jeho poniženie sa však ešte neskončilo. Povstalci ho vydali Moskve. Trinásteho septembra 1944 sa tak – paradoxne s jeho úhlavným súperom generálom Turancom – ocitol v lietadle, ktoré ich viezlo do ZSSR. Oba generáli – pripravovatelia povstania i jeho odporca – sa tak súčasne stali prvými slovenskými občanmi odvečnými do Sovietskeho zväzu...

Do konca roku 1945 ho väznili v Butyrskej väznici v Moskve a každý deň podstupoval výsluchy na NKVD. Postupne ho vypočúvali rôzne bezpečnostné i spravodajské orgány ZSSR. Posledné výsluchy pripomínajú sebačičovanie obvineného v duchu stalinských procesov 30. rokov. Po začiatku procesu s J. Tisom, 2. 12. 1946, ktorý sa podľa ruskej historičky V. Marjiny pripravoval v spolupráci sovietskych a čsl. spravodajských orgánov, bolo rozhodnuté o návrate Čatloša do ČSR. Došlo k nemu v januári 1947. Svojou výpoveďou Tisovi, svojmu dlhoročnému osobnému priateľovi a ochrancovi, priťažil ako sotvaktó. Namiesto je úvaha, či mu práve táto výpoveď pomohla zmierniť vlastný trest, prípadne zachrániť život „vykúpením sa“ zo sovietskeho zajatia? Plnú pravdu sa už asi nedozvieme. No faktom je, že Čatloša rozsudok Národného súdu z 10. 12. 1947 poslal za mreže na päť rokov nepodmienečne. Už v januári 1948 sa dostal na slobodu. Mnohí nižšie postavení generáli a dôstojníci bývalej slovenskej armády vyfasovali rozsudkom toho istého súdu priam drakonické rozsudky, vrátane rozsudkov smrti...

■ ROZSIAHLE PAMÄTI

Zvyšok života dožil bývalý minister a generál F. Čatloš v ústraní s biľagom kolaboranta. So spätnou platnosťou k 31. 12. 1945 bol prepustený z armády. Aby vôbec vyžil, musel brať každé manuálne či úradnícke zamestnanie, ktoré sa mu naskytlo. Ani v jednom z nich dlho nevydržal, keďže bývalého ministra „fašistického“ štátu sa báli dlhšie zamestnať. Penziu mu vymerali prakticky na úrovni existenčného minima a ešte aj v dôchodcovskom veku (1954 – 1968) bol pod dozorom ŠtB. Jeho jediným potešením bolo písanie vlastných, nesmierne obsiahlych pamätí. Umrel 16. októbra 1972 v Martine v predvečer svojich sedemdesiatich siedmich narodenín. V roku 1997 boli jeho ostatky – zásluhou rodiny, no za nezájmu štátnych a vojenských orgánov – uložené na Národný cintorín.

Na východnom fronte s vojakmi Rýchlej divízie.

gii. Tu vyriekol prorocké slová: „Len keď budú prirodzené a samozrejme práva Slovákov akceptované, ostane Slovensko pevnou baštou v mori štvanic. Ale obávame sa práve toho, aby Slováci, následkom nesprávneho chápania zo strany Čechov, nestali sa skutočne separatistami.“

ho ministra národnej obrany vo vláde J. Tisu. Toto kreslo bolo najhorúcejšie. Jeho prvým krokom malo byť vypracovanie plánu na obranu Slovenska pred Maďarskom a Poľskom, teda susedmi, ktorí sa netajili ambíciou na ďalšie jeho územné okyptenie. Prvý vojenský test absolvoval Čatloš

S prezidentom Jozefom Tisom na cvičení letectva v Banskej Bystrici.

Darca Ľudovít Pavlo uvažuje o podaní žaloby na súd za spreneveru Dá sa veriť Jozefovi Markušovi?

Text a foto: Ivan REGULI

Objavil sa ďalší konkrétny prípad podozrenia zo zneužitia či sprenevery finančných prostriedkov, ktoré daroval Dr. Ľudovít Pavlo formou cenných papierov Nadácii Matice slovenskej. Cenné papiere mali v čase ich speňaženia hodnotu 3 228 122,73 Sk. O tomto dare bola 12. decembra 2005 medzi darcom a obdarovaným podpísaná v anglickom jazyku so slovenským prekladom overeným súdnou prekladateľkou darovacia zmluva. Zmluvu podpísali v mojej prítomnosti vlastnou rukou Dr. Ľudovít Pavlo ako darca a ako obdarovaný Ing. Jozef Markuš, predseda správnej rady Nadácie Matice slovenskej, ktorý bol v tom čase aj predsedom Matice slovenskej. Zmluva vymedzuje ciele a podmienky, za ktorých môžu byť finančné prostriedky použité.

Nadácia Matice slovenskej (NMS) údajne vedie evidenciu o stave finančných prostriedkov z tohto daru pod názvom Nadačný fond Dr. Ľudovíta Pavla. Vďaka príspevkom z tohto fondu vyšli v rokoch 2006 – 2009 viaceré významné publikácie a je takmer neuveriteľné, že vplyvom kurzových pohybov je účtovný zostatok podľa výkazu vypracovaného Martou Havlíkovou z NMS k dnešnému dňu 91 571,19 eura.

■ CHÝBA SERIÓZNOSŤ

Zmluvy sú na to, aby sa plnili, ale to platí iba medzi serióznymi partnermi. Nadácia Matice slovenskej a predseda jej správnej rady medzi nich však určite nepatria. V citovanej dohode v Čl. III sa obdarovaný zaväzuje, že „pravidelne v ročných správach vyúčtuje, ako s darom nakladá. Písomnú správu o použití daru, výnosoch a zostatkoch odovzdá darcovi osobne alebo prostredníctvom jeho splnomocnenca“ (splnomocnencom, uvedeným v záhlaví darovacej zmluvy, som ja).

Za celý čas od roku 2005 sme dostali písomne iba jednu správu podpísanú J. Markušom, aj to si jej autor nedal tú námahu, aby napísal dátum. Na opakované naliehanie darcu vypracovala úradníčka NMS pani Marta Havlíková 28. februára 2013 najnovší stav Nadačného fondu Dr. Ľudovíta Pavla s poznámkou: „Finančné prostriedky sú uložené v zmenkách PDSI. Nadácia prostredníctvom dvoch súdnych procesov (a spolu s inými subjektmi prostredníctvom ďalších troch súdnych procesov) si uplatňuje svoje nároky zo zmienek. Ukončenie súdnych procesov podľa právnej expertízy sa čaká v závere roka 2013 a v priebehu roka 2014.“

Informácia pani Havlíkovej priam šokovala darcu a jeho manželku. Tá sa telefonicky s písomne obrátila na J. Markuša s otázkou: „Ako sa to mohlo stať?“ Vo svojej mailovej odpovedi sa Markuš vyhovára na „kolektívne rozhodovanie dvanásťčlennej správnej rady a správcu Nadácie Matice slovenskej...“ Na záver svojej odpovede sľubuje darcovi, že keby chcel v období 2013 – 2014 navrhnuť Nadácii udelenie nejakého konkrétneho grantu, je to v spolupráci so správnou radou Nadácie tiež riešiteľné „a ja sa to pokúsím sprostredkovať“. Najskôr peniaze vloží do akéhosi pochybného podnikania, čo nemá nijakú oporu v podpísanej zmluve, a teraz by sa „pokúsil sprostredkovať“ pre niekoho grant.

■ MEDOVÉ MOTÚZY

Spomínam si na naše spoločné sedenie pred asi tromi rokmi (Markuš, Pavlo, Reguli, Števík), keď už Markuš najskôr vedel, že investície v PDSI sú beznádejné (Juricovci, Rezekovci, Darovcové a ďalší si narychlo svoje vklady vybrali), ako presviedčal Dr. Pavla, aby vložil do Nadácie ďalších 200 tisíc dolárov, z výnosu ktorých by boli udeľované ceny a zlaté medaily. Pripravené už mali Memorandum o porozumení..., len ho podpísať a poslať peniaze.

Samozrejme, že Dr. Pavlo nenaleťel na tieto medové motúzy. Nuž a tu si dávam do súvislosti s Markušom veľmi podozrivú návštevu istého „podnikateľa“, ktorý prišiel do nášho domu v čase, keď u nás býval Dr. Pavlo. S odporúčaním Markuša a Jána Bobáka z Matice slovenskej

zoznam všetkých darcov. To je aj výzva na Maticu slovenskú, ktorá zbierky nedobrovoľne opatruje.

Redakcia text upravila.

REAKCIA J. MARKUŠA

V rámci plurality názorov sme dali priestor aj bývalému predse-

Jozef Markuš a Ľudovít Pavlo si kedysi verili...

chcel vytiahnuť od Dr. Pavla milión dolárov! Vystrčil som ho z dverí a ako sa ukázalo, tento nebezpečný pán podnikateľ s rašelinou si v chorobnej snahe získať „svojich jedenásť miliárd korún“ objednal štyri vraždy, za čo je súdený.

Dá sa veriť Markušovi? Verí niekto tomu, že dostane svoje peniaze z PDSI, Matičného fondu, verí niekto na návrat finančnej hotovosti Národného pokladu? Za všetkým, kde figuruje meno Markuš, napríklad v Obchodnom registri SR, vidím dravcov, ako škľbú svoje obeť. Odsúhlasili páni Podolák, Kovačovič, Eštok, Pavlo a Holý, aby ich Markuš, podpísaný ako predseda Matice slovenskej, uvádzal ako garantov PDSI vo svojom liste z 25. 10. 2000 adresovanom „matičiarom?“ S istotou viem, že Dr. Pavlo nedal na súhlas, aj keď sám „naletel“ a je o ďalších okolo 3 600 euro ľahší. Potvrzuje sa známe: Sleduj peniaze a tie ťa dovedú k tomu, kto ťa okradol!

■ O VRÁTENÍ DARU

Vyzval som J. Markuša písomne na stretnutie, aby sme vzhľadom na nedodržanie podmienok zmluvy prerokovali vrátenie daru, lebo v opačnom prípade sa obrátime v SR na orgány činné v trestnom konaní a v USA na súd, lebo tak je to ustanovené v zmluve. Už som nedúfal, že sa tak stane, ale nakoniec sme sa predsa len stretli a na časti nášho rokovania bol prítomný aj Jozef Šimonovič, predseda Prezídia Matice slovenskej. Odovzdal som Ing. Markušovi návrh Dohody o vrátení daru, ktorú prevzal s tým, že sa poradí s právnikmi. Nuž, je to posledná šanca, ako sa vyhnúť americkému a slovenskému súdu. Aj mne by bolo milšie, keby Nadácia krátko cestou vrátila dar a urobila niekoľko ústretových krokov voči verejnosti sklamanej z osudu Národného pokladu. Markuš prijal môj návrh zorganizovať výstavu umeleckých diel, vydať katalóg a

dovi Matice slovenskej Jozefovi Markušovi, ktorého sa informácie autora najviac dotýkajú. Reakciu pod názvom Nepravda neraz kráča spolu s nenávisťou publikujeme bez zásahov:

„Pán Ivan Reguli (ďalej I. R.) viackrát zreteľne naznačuje, že ľudia z Nadácie Matice slovenskej a medzi nimi ja sám sme sa nejakým tajomným spôsobom obohatili vyťahovaním peňazí z vreciek darcov. Tým dokazuje, že sú mu úplne neznáme princípy fungovania každej nadácie. Ako každá skutočná nadácia aj Nadácia Matice slovenskej (ďalej NMS) musí síce hľadať a získať prostriedky, ale nie pre seba, lež pre iné subjekty, pre iných. Čiže nadačné prostriedky (nadáciu získané zdroje) nie sú pre samu nadáciu a už vonkoncom nie pre členov správnej rady NMS, ktorí v súlade so zákonom z nadačných prostriedkov nesmú dostať ani cent a ani nedostávajú a nebudú dostávať. Výkon NMS pre iných je na druhej strane úctyhodný, počas svojej činnosti na kultúrne projekty iných subjektov prispela NMS sumou 1 560 726 eur, v slovenských korunách to je viac ako 47 miliónov Sk. Tento pozitívny čistý výkon NMS je podrobne zdokumentovaný.“

Ani mechanizmus rozhodovania nadácie nie je taký, ako to vidí I. R. Vo všetkých veciach rozhoduje kolektívne správna rada a na tomto základe koná štatutár, ktorý v uplynulom období postupoval v súlade s riadne uzavretou zmluvou o riadení portfólia NMS. Iné absurdné obvinenie spočíva v tvrdení, že NMS i ja osobne sme chceli vedome usmerniť získané nadačné prostriedky do krajne neefektívnych a neistých oblastí. Každý, kto vie, ako ťažko sa pre nadáciu prostriedky získavajú, vie aj to, že umiestniť tieto prostriedky vzápätí do zjavne neefektívnych smerov je logický nezmysel.

I. R. spomína v danej súvislosti slovenské sporiteľné družstvo PDSI, ktoré má v súčasnosti vážne problémy. Osobitným problémom je v tejto súvislosti aj neprímerane pomalý priebeh konkurzného konania. Zo súhrnného pohľadu ide predovšetkým o zložitý právny problém viazaný na viaceré súdnych procesov. Predpovedať ich úplne negatívny výsledok, ako to robí I. R., nie je v nijakom prípade korektné. Na rozličné nielen „šumy“, ale aj živé obvinenia reagovala NMS v uplynulom roku na čas a energiu náročnými, rozsiahlymi inventarizačnými prácami. Teraz, keď je k dispozícii podrobná a precízne vypracovaná správa o skutočnom stave Národného pokladu, nemajú tí, čo ju veľmi chceli a vyžadovali si ju, už o ňu záujem. Dodávam slovo o jednej prehládanej alebo prekrútcanej okolnosti: všetky dary v devízovej a valutovej podobe – za čo patrí Slovákom žijúcim v zahraničí pri tejto príležitosti opätovné veľké poďakovanie – išli prostredníctvom NMS tam, kam mali, na účty Národnej banky Slovenska, splnili tým svoju misiu a prispeli k dosiahnutiu zamýšľaného cieľa, ktorým bolo posilniť v tom čase mladú, slovenskú korunu.

Pristavme sa nakrátko pri daktorých detailoch. Pokiaľ ide o dar Dr. Ľudovíta Pavla, nie ja som bol obdarovaný, ale Nadácia Matice slovenskej, ktorá jediná bude môcť problém prípadnej budúcej straty – predpokladá, resp. predpovedá ju I. R. – riešiť ako poškodená. Informácie o vynakladaní prostriedkov z nadačného fondu Dr. Ľ. Pavla sa mali poskytnúť a aj poskytovali „osobne“ a len ako záložná vystupovala možnosť poskytnúť ich prostredníctvom ďalšej osoby. Preto I. R. ani nemal prečo dostávať písomné správy. Ale tajnosť v sledovanej súvislosti niet. Nehovoril som nikdy s Dr. Ľ. Pavlom, aby daroval peniaze všeobecne na ceny a prémie NMS, „slovenské nobelovky“, ani na nejestvujúce zlaté medaily NMS. Hovorili sme výlučne o možnosti Cene Ľudovíta Pavla, čo by bol výnimočný precedens – jediná nadačná cena pomenovaná podľa žijúcej osobnosti. Prémium Kolomana Sokola za výtvarné umenie alebo Prémium Milana Rúfusa za poéziu ustanovila NMS až po smrti týchto vynikajúcich slovenských tvorcov.

Nepravda ide často spolu s nenávisťou. Ako si inak vysvetliť, že dokonca návštevu záhadného podnikateľa s rašelinou, ktorého vôbec nepoznám, nikdy som ho nevidel, nikdy som s ním ani náhodným spôsobom nehovoril, o ktorom skrátka a dobre nič neviem, prirátava akoby na môj vrub, „dáva si ho do súvislosti“ so mnou, hoci vie, že pravda je opačná.

S Dr. Ľudovítom Pavlom sme prežili v národnej práci a spolupráci viac ako 20 rokov, stál som po jeho boku aj v dramatických situáciách, neraz som mu nezištne pomohol, väčšina jeho kníh vyšla s pomocou ústredia Matice slovenskej. Aj s jeho manželkou Táňou sú naše vzťahy dobré. Nenazdávam sa preto, že tón aj obsah príspevku I. R. zodpovedá ich názorom.

Aby som na záver spomenul dačo pozitívne, naozaj sme sa s I. R. zhodli v myšlienke zorganizovať výstavu alebo výstavu umeleckých predmetov darovaných na Národný poklad, ako aj vypracovať zoznam (katalóg) všetkých darcov. Je mi jasné, že ťarcha práce aj nákladov bude ležať na NMS, ale sám I. R. správne spomína ďalších realistických partnerov na spoluprácu pri týchto aktivitách. Kiež tak bude!

LETNÝ TÁBOR MATICE SLOVENSKEJ

čo deti v XXII. ročníku tábora čaká a určite neminie:

návšteva Európskeho hlavného mesta kultúry 2013 - Košice (koncerty, technické múzeum, ZOO)

výlet k vodopádom Studeného potoka a Rainerovej chaty

kúzelnícka a balónová šou profesionálneho kúzelníka (malá škola kúziel a modelovanie z balónov)

lanovka na Skalnaté pleso a pešia túra na Hrebienok

opekačka a posedenie pri táborovom ohni

nočné kino na ihrisku

Zabavte sa s nami (Talentmáňa, Milujem Slovensko)

návšteva remeselníka - drôtičkára

turnaje – volejbal, tenis, futbal, stolný tenis, šípky, trampolína, NERF

Podťe s nami na Liptov (čarovný svet podzemia s čelovkami v Stanišovskej jaskyni)

Botanická záhrada, bobová dráha, lezecká stena v Tatranskej Lomnici,

návšteva hradu Stará Ľubovňa (sokolári, skanzen, historický vojenský

tábor - koníky, historické zbrane + koncert Katky Knechtovej)

osvieženie v Aquacity Poprad

športové hry a súťaže

diskotéky

vláčíkom na Štrbské Pleso a túra na vodopád Skok

Ako „hastrmani“ obsadili Tatry (maskovanie za vodníkov a súťaže)

ukážky z výcviku psov, praktické ukážky z práce záchranárov

na troch kolesách okolo Tatier (sajdkári a hasiči)

člnkovanie na Štrbskom Plese

Deti varia deťom (gulášovanie)

beseda a premietanie s profesionálnymi záchranármi

táborové Olympijské hry

turistické výlety k plesám (Zelené, Popradské, Štrbské, Skalnaté a Hincové plesá)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Poklady naše strácané

V Michalovciach i v Prahe, vážne i ironicky hovorí sa o našich pokladoch. Dokonca aj popri českej diaľnici sa z veľkých billboardov pozerajú na užívateľov opravovanej spojnice Prahy a cez Brno Bratislavu naše poklady v podobe Cyrila a Metoda. U nás nič také nevidíme. A možno aj dobre, my cyrilo-metodský odkaz aj keď nemáme na očiach, máme v srdciach...? Len či naozaj.

Kauza poklad – myslíac na ten národný, na ktorý sme sa vyzbierali – rezonuje, chceme, či nechceme. Nadarmo tzv. matiční „obrodári“ strkajú hlavu do piesku, že chceli by prekryť poklad talafatkami, vyrovnávajú sa vselijakým žitným a koreneným, ktorí penili, keď sa upevňoval štát a pribúdali úspechy. Na skutočnú obrodu treba však vedro studenej vody a pevný postoj príslušných orgánov, a nie trápne preváranie čistej vody.

V Michalovciach bola o tom reč na regionálnej programovej konferencii pre Prešovský a Košický kraj. Ešte budú dve – ako by sme tušili, že terajšia vláda chystá redukovat' počet krajov z ôsmich práve na tri. V Prahe – pri rozbehu spoločenskej debaty namiesto starostvetského „pokecu“ o počasí – v rámci Jakubiskových 75. narodenín. Slováci všetkého druhu okupovali v ten večer Obecný dóm. A pokúšali sa okrem iného definovať darebáctvo. Je to diametrálne a naschvál opačné verejné hodnotenie tých istých alebo takmer tých istých skutkov našich a cudzích. Napríklad zasadanie matičného výboru v pracovný deň ako čosi neprípustné, a teda bojkotované, no zasadanie krajskej matičnej rady uprostred týždňa ako niečo samozrejme. Strata peňazí z Národného pokladu ako niečo nevinné a neplatný lustračný zákon a pokrivené archívy ako niečo znamenajúce. A vôbec, personálna falošnosť v priamom prenose. Vraj morálka.

Vystrihajte sa darebáctvu, matičiari. S ozajstnou Maticou nemá nič spoločné.

Treba duplicitné verdikty súdov?

(Dokončenie z 1. strany)

• Majú takíto občania povinnosť „očisťovať“ sa prostredníctvom súdov?

Považujem za absurdné, aby osoba, ktorá disponuje právoplatným lustračným osvedčením príslušného orgánu o tom, že nespolupracovala s tajnou službou, žiadala v tejto otázke ešte aj duplicitu v podobe právoplatného rozsudku súdu. Pochybujem o tom, že by sa súd takouto žalobou vôbec zaoberal. Práve ten, kto chce seriózne a hodnoverným spôsobom tvrdiť opak a preukázať právny záujem, môže žalovať na súde určovacou žalobou, že konkrétna osoba bola spolupracovníkom. Pretože tu máme dve skupiny agentov a spolupracovníkov – jedných, ktorí sú v zoznamoch, ale nejakým spôsobom sa už etablovali a stali sa z nich napríklad pravicovo orientovaní analytici, liberáli, novinári, tím „veríme“, že nikdy, nikde neboli, a potom je skupina tých ostatných. Pamätám si na kauzy straty spisov z Ústavu pamäti národa. Podľa mňa sa v dnešnej technickej dobe dajú tieto dokumenty sfaľovať. Preto by sa toto obdobie malo dostať do roviny seriózneho nepolitického historického výskumu a nie honom na čarodejnice.

(rr) – foto: (ll)

Ekumenické Kľačany sú dlhoročný matično-obecný projekt Platforma spájania národného povedomia

Zhovárал sa Cyril HUMENANSKÝ - Foto: autor

Obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti v roku 1993, 1130. výročie príchodu apoštolov Slovákov, spolupatrónov Európy sv. Cyrila a Metoda vytvorili pred dvomi desaťročiami jedinečnú matično-ekumenickú platformu spájania entity, kultúry, ducha obyvateľov obcí s menom Kľačany na Slovensku. Ôsmy jún slávia svoj dvadsiaty ročník v Čiernych Kľačanoch pri Zlatých Moravciach. Na začiatku myšlienky stáli kľačianski matičiari (Čierne Kľačany, Hronské Kľačany), starostovia obcí, dlhoroční členovia výboru Matice slovenskej, MO MS, s nimi dlhoročný garant, čiernokľačiansky rodák Stanislav BAJANÍK, ktorý nám poskytol niekoľko informácií.

• Trinásť obcí na Slovensku, jedna v Maďarsku, Bosne a Hercegovine nesú meno Kľačany. Cyrilo-metodský rok 2013 je sprevádzaný viacerými národnými, duchovnými podujatiami. Možno teda zaradiť do tejto možnky aj Kľačiansku dvadsiatku.

Nesporne. Neskromne pripisujeme tejto sérii celoslovenských ekumenických stretnutí neopakovateľný národný, ľudský, priateľský, kamarátsky akcent. Máloktože aktivity zo začiatkov obnoveny slovenskej štátnej samostatnosti (1993) nepretržite prežili doposiaľ. A to na celonárodnej úrovni, často s presahom do zahraničia. Mal som mnoho príležitostí – a aj mám – pripomenúť tento príklad i v slovenskom svete. Za dvadsať rokov mnohí toto pozvanie akceptovali. Početní rodáci z obcí Kľačany žijú v Európe i vo svete, radi sa vracajú domov a ak majú možnosť, o domove šíria informácie medzi novými priateľmi

bystrickom, Žilinskom, Košickom kraji v desiatich okresoch Slovenska, z toho okolo 500 obyvateľov maďarskej národnosti. Máme svoju hymnu, zostavenú obcou Turčianske Kľačany; v Čiernych, Hronských, Turčianskych pôsobia MO Matice slovenskej. Teší ma, že našu myšlienku prijali „bez reptania“ všetky Kľačany a dnes už vykazujeme interetnickú, ekumenickú viacnáboženskú sústavu. Za ňou je matičný ekumenický princíp a značné obete a obeť všetkých predstaviteľov a obyvateľov Kľačian na Slovensku.

• Cyklus kultúrnych a priateľských podujatí prešiel celoslovenskou „šnúrou“ a opäť sa vracia do východiskového bodu – do Čiernych Kľačan. Prečo?

Dalo by sa povedať, že štartuje tretie kolo, keďže sme sa za dvadsať rokov stretli na území všetkých – okrem Kapušianskych Kľačan. Na začiatku roku 1993 to bolo spojené

v Slovenských Kľačanoch, kde žije 150 obyvateľov, sa nás stretlo takmer pol tisíciky a bravúrne zvládli tento nápor. A mnoho iného, na čo tu niečo miesta. Starostovia, zástupcovia spoločenských zložiek, matičných subjektov si dajú záležať na priateľskej, žiľlivej atmosfére, ba mladí ľudia nadväzujú nové priateľstvá. Ekumenický duch, tolerancia sú rozhodujúce faktory stretnutí a sme radi, že tento projekt nezaničil. Teda znovu parafrázujúc Š. Moravčika – Kľačany nekľacia, jedine ak v kostoloch...

• Máme to aj tak pochopiť, že tento ekumenický duch a dych Kľačancov našiel viac informáčných či obecných odoziev.

Dvadsať rokov predstavujú státisíce investícií do dobrej, ľudskej, priateľskej veci, a to sa nedá vyčíslit' ani doceniť. Spomeniem len niektoré: Čierne Kľačany som už uviedol, Liptovské otvorili v tom čase nový Dom smútku, Kľačany pri Hlohovci skrášili park a obecné plochy, Turčianske sa o. i. „pochlapili“ v programe ťažných koníkov, turčianskym umením, Slovenské museli kvôli nám zmobilizovať všetkých 150 obyvateľov v obci, Hronské nám poskytli cenný olejkársky, tekovský folklór a mnoho, mnoho iného. Nehovoriac o športových, hasičských zápasoch, originálnej gastronómii. Za celou plejádou priateľskej nálady a atmosféry sú starostovia, poslanci, spoločenské organizácie, matičné subjekty, súbory, školy, kňazi, kostoly, kultúrne domy, športoviská, vyzdobené obce, výstavy, prehliadky všetkého možného. Treba k tomu ešte viac?

• Aký osud predpovedáte tejto dlhotrvajúcej ekumenicko-matičnej tradícii Kľačancov na Slovensku? V zložitých časoch, aké nastali, sa aj masové i spoločenské aktivity prísnejšie regulujú a mnohé, žiaľ, pre nedostatok finančných prostriedkov zanikajú.

Na stretnutí starostov obcí, kde som si myslel, že dvadsiatkou končíme a uzavierame kroniku, dokumentáciu, nie však dvere a srdcia, ma milo prekvapili – nielen mňa – v odhodlaní pokračovať ďalej. Dnes je to už na odvahe, ochote a veľkom obecnem sebazaprení. Niekde treba ubrať, aby ostalo na tradíciu Kľačany na Slovensku. Prichodí mi na um tá známa alebo menej známa zása-da gen. Dr. Milana Rastislava Štefánika: „Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem!“ Verím, že to bude platiť aj na cennú a ojedinelú tradíciu celoslovenských podujatí Kľačany na Slovensku. Poďakovanie a uznanie patrí všetkým, ktorí sa zaslúžili a zaslúžia. Rok sv. Cyrila a Metoda, 20. výročie slovenskej štátnej samostatnosti, 150 rokov založenia Matice slovenskej by mohli byť štartom do ďalšej generačnej štafety, ako sa to – skromne povedané – podarilo nám.

a spoluobčanmi v cudzine. My sme začali takpovediac na zelenej lúke a matičná iniciatíva v spolupráci so starostami, s poslancami zborníci obcí našla na Slovensku mimoriadne veľkú odozvu aj v obciach, kde ešte nemajú matičné odbory. A to je náš, minimálne dvadsiaty kredit.

• Z geografie našej vlasti, Vlastivedného slovníka na Slovensku, ale i z bibliografie tlači na tému Kľačany sa dozvedáme – ako ste naznačili – o nich v celoslovenskom rozvetvení. Spájať takúto aglomeráciu asi nie je jednoduché alebo nie?

Okrem už uvedených výročí rok 1993 bol aj rokom 130. výročia založenia Matice slovenskej. V čase jej zrodu, nech Pán žehná všetkým, ktorí sa o to zaslúžili, už jestvovali obce menom Kľačany: Čierne – 1209, Kľačany pri Hlohovci – 1256, Hronské Kľačany – 1275, Kapušianske – 1315, Turčianske – 1374, Slovenské – 1379, Liptovské – 1474, ako samsprávne celky, Kľačany-Velčice, 1232; Kľačany-Urince, 1316; Kľačany-Čereňčany, 1334; Kľačany-Trnava Hora, 1338; Kľačany-Filákovské Kováče, 1397; Kľačany-Trnovec, 1492. Žije v nich celkovo do 6 000 obyvateľov v Trnavskom, Nitrianskom, Banskó-

s odhalením pamätníka čiernokľačianskej pyxidy – schránky zo slonovej kosti zo 4. storočia, objavenej v Čiernych Kľačanoch pri Mlyne v roku 1974 (Dr. Titus Koloník) a naviazanej na obdobie cyrilo-metodskej misie v oblasti Nitry, Zlatých Moraviec. V roku 1997 sme vďaka nášmu úsiliu a daru akademickej sochárky Ľudmily Cvengrošovej, architektonickému riešeniu Ing. arch. Violy Bajaníkovej, MS, obce a MK SR odhalili prvé cyrilo-metodské súsošie (v koncepcii s Bibliou a pyxidou podobne ako v Nitre) – pomník v obnoveny slovenskej štátnej samostatnosti v hodnote okolo 16 000 eur. Odvtedy každý druhý rok – až na niektoré výnimky – putujeme po Kľačanoch na Slovensku. Stretnutia obcí s približnou účasťou 500 hostí z celého Slovenska majú priateľský, kultúrny, duchovno-ekumenický charakter, relax, spoznávanie, zábavu a vždy ťažké ľúcenie. K tomu patrí skvelá nálada a originálny príspevok každej obce. Spoznáваме tradičný oblastný folklór, kultúrno-umelecké súbory, absolvujeme ekumenické bohoslužby, hasičské spolký, športové zápolenia, spoločenské zábavy, spevy, nadväzujú sa nové kamarátske partie, dotvárajú, vynovujú, vzájomne sa predbiehajú vo vybavení a v pohostinnosti. Dokonca

PRIPOMÍNAME SI

1. júna

– pred 60 rokmi sa v Československu uskutočnila menová reforma, pri ktorej sa menili malé sumy v pomere 1 : 5 a väčšie až 1 : 50, milióny ľudí prišlo o svoje úspory

2. júna

– pred 165 rokmi sa v Prahe začal Slovenský zjazd; menšie slovenské národy hľadali v zjednocovaní spôsob, ako sa vymaniť z poroby, medzi iniciátorov zjazdu a hlavných rečníkov patrili aj náš Ľudovít Štúr, zjazd trval jedenásť dní (2. – 12. 6. 1848) a medzi jeho hlavné ciele patrila federalizácia rakúsko-uhorskej monarchie

– pred 95 rokmi vypukla v srbskom Kragujevci vojenská vzbura, ktorú vyvolali Slováci, čo sa vrátili z ruského frontu; išlo o najväčšiu vzburu v dejinách rakúsko-uhorskej armády, rebeli obsadili kasárne, okolité vojenské objekty a železničnú stanicu, ale nepodarilo sa im dostať do zbrojnice, vzburu potlačili privola-no vojská, už 8. júna 44 vzbúrencov popravili (udalosť stvárnil slovenský film Štyridsaťštyri s I. Mistrikom v hlavnej úlohe)

3. júna

– pred 110 rokmi sa narodil matičiar Vladimír Ormis (1903 – 1993), významný literárny vedec a bibliograf, ktorý aktualizoval Riznerovu bibliografiu slovenských osobností a vydal Slovník slovenských pseudonymov

4. júna

– pred 215 rokmi zomrel najväčší literárny milovník Giacomo Casanova (1725 – 1798)

5. júna

– pred 95 rokmi sa vzbúril náhradný prápor 72. pešieho pluku v Bratislave, ktorý sa len začiatkom jari 1918 vrátil z bojov, keď sa rozšírila správa, že má ísť znova na front, dvoch organizátorov protestu zastreli

– v Bratislave sa v roku 1938 konala manifestácia k 20. výročiu podpísania Pittsburskej dohody za účasti delegácie Slovenskej ligy v Amerike, niesla sa v znamení požiadavky autonómie a zúčastnilo sa na nej 25 000 ľudí, 75. výročie

– v ten deň umrel významný slovenský maliar Mikuláš Galanda (1895 – 1938), skupina mladých výtvarníkov v šesťdesiatych rokoch si po ňom nazvala svoje výtvarné zoskupenie Galandovci (Kompánek, Laluha, Krivoš, Tóth, Paštéka, Rudavský)

6. júna

– pred 110 rokmi sa narodil svetoznámny arménsky skladateľ Aram Chačaturjan (1903 – 1978)

– pred piatimi rokmi umrel spisovateľ Ján Johanides (1934 – 2008)

7. júna

– 125 rokov uplynulo, čo sa v Brezovej pod Bradlom narodil Samuel Štefan Osuský (1888 – 1975), zakladateľ slovenskej sociológie

– 115 rokov od narodenia Marty Križanovej (1898 – 1971), prvej lekárky, ktorá promovala na bratislavskej medicíne, bola prvou primárkou na Slovensku a dlhé roky jednou z najlepších odborníkov na tuberkulózu a pľúcne ochorenia

– populárny český folkový spevák Jaromír Nohavica má šesťdesiat

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADĽN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Fililálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.